

Наше Слово

PIK LXV № 4 (3259) ВАРШАВА, 26 СІЧНЯ 2020 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Голова фонду «Наш вибір» Мирослава Керик

«Нашому вибору» – 10 років!

Фонд «Наш вибір» відзначає 10 років своєї діяльності та 15 років від створення Громадської ініціативи «Наш вибір – Україна». У варшавському закладі «Світ музики» 15 січня відбулися урочистості з нагоди ювілею.

Про досягнення організації розповіла її голова Мирослава Керик. Вона подякувала всім, хто долучався до проектів, акцій, гуртків, подій фонду.

«Ми стараємося боротися зі стереотипами в медіа, якщо йдеться про мігрантів або інформацію про Україну. Прагнемо бути речниками: беремо участь в конференціях, дебатах, виступаємо в медіа, — зазначила вона. — Намагаємося будувати польсько-українські мости як

на особистому рівні, так і на рівні наших країн. Хочемо ставати ближчими, тому Український дім є відкритим домом. Ми часто робимо події двомовними, бо хочемо, щоби до нас приходили люди з польської та української спільнот, аби ми могли пізнавати одне одного, зближуватись і ламати бар'єри між нами».

Від Посольства України в Польщі фонд привітав перший секретар Віталій Білий.

Депутат міської ради Варшави Ярослав Шостаковський згадав, як під час виборчої кампанії Рафал Тшасковський відвідав Український дім і зустрівся з українською громадою столиці. «Через два дні він виграв вибори — це був точно добрий знак», — сміється Шостаковський. В коментарі нашій газеті він підкреслив, що хоча у Варшаві українська меншина ніколи не була особливо численною, проте такі ключові місця як українська церква та осе-

редок Об'єднання українців у Польщі завжди відігравали важливу роль. Після 1993 року ситуація змінилася — до польської столиці почали приїжджати мігранти з України. «Українці є важливою, все більш численнішою групою в нашому місті. Вони присутні всюди: в культурі, підприємницькій діяльності, освіті. Щороку стає більше українських студентів в польських університетах. Я думаю, що в майбутньому кількість громадян Польщі українського походження ще зростатиме», — додав він.

Виступив також священник греко-католицької церкви отець Петро Кушка. Він зазначив, що церква завжди була місцем зустрічей українців: «Я пам'ятаю це ще з часів свого дитинства. Після служби на площі перед церквою люди могли провести півгодини-годину разом, розмовляючи. Наша церква є місцем зустрічей, але фонд «Наш вибір» — а пізніше Український дім — успішно до-

повнює її і будує новий простір у Варшаві не лише для тих, хто приходить до церкви», — підкреслив отець.

Український дім, створений фондом «Наш вибір», діє у Варшаві з жовтня 2014 року. Тут організовано Клуб українських жінок, дитячий клуб «Руквичка», проходять літературні та мистецькі події, виставки. Він також є місцем польсько-українського діалогу та міжкультурних зв'язків. Тут відбувалися зустрічі з представниками єврейської спільноти, а також відомими представниками кримсьотатарського народу Рефатом Чубаровим і Мустафою Джемилевим. Була зустріч з тодішнім лідером світової української діаспори Євгеном Чолієм, депутатами українського парламенту, представниками українського уряду.

«Наш вибір» видає також журнал для мігрантів під такою самою назвою. Раніше він виходив щомісяця, тепер рідше, через брак фінансування. За словами Мирослави Керик, коли виникла ідея видавати журнал, їм бракувало знань про видавничий процес, досвід прийшов пізніше. У його створенні значно допоміг тодішній головний редактор «Нашого слова» Ярослав Присташ, а перша редакція журналу розташовувалася на вулиці Косьцеліській, там, де і зараз працює редакція нашої газети.

Петро Тима, голова Об'єднання українців у Польщі (ОУП), пригадав: «Наша співпраця зародилася у часи Помаранчевої революції. Коли почалися протести на київському Майдані, виявилось, що молоді українці, які навчаються та працюють у Варшаві, також хочуть брати участь в цьому процесі, шукають контакти з польськими організаціями. Стало зрозуміло, що тих людей є дуже багато».

«Та відкритість, про яку говорила Мирослава, була так само важливою для нас, — продовжив голова ОУП. — Бо ламання стереотипів стосувалося не лише польсько-українських відносин. Молоді українці з України дізнавалися, що у Варшаві в Польщі є українська меншина, і що ми можемо співпрацювати. На початку діяльності «Нашого вибору» (журналу — *ред.*) в ньому з'являлися автори з української меншини, що писали про життя української спільноти з усієї Польщі. А потім відбулося багато проєктів, які були організовані нами вже спільно. Це все дуже важливо, тому що і в нашій громаді існують стереотипи, пов'язані з мігрантами».

Петро Тима переконаний, що Український дім є унікальним місцем для української діаспори в Європі: «Зараз це одна з найважливіших адрес українців у Варшаві. Велика подяка від нас, української спільноти, яка тут існує багато років, але однак не створила такого об'єкту. Натомість ті молоді люди з України, які тут з'явилися, зробили це. Це великий успіх, бо немає іншого такого осередку, який створений організацією від нуля та працює постійно вже 10 років. Це модель, яку можна переносити до інших країн, де з'являються українські мігранти та існують старі емігранти, де є потреба нового типу культурної, освітньої діяльності та діалогу».

Після концерту з колядками на завершення події відбувся святковий по-частунок. ■

Христина ЗАНІК
Фото авторки статті

ПОДІЇ

Президент Анджей Дуда зустрівся з представниками нацменшин та релігійних конфесій

В президентському палаці 14 січня відбулася традиційна новорічна зустріч президента Анджея Дуди та його дружини Агати Корнгаузер-Дуди з представниками релігійних та національних і етнічних меншин, які проживають у Польщі.

Анджей Дуда привітав гостей, подякував їм за присутність та виголосив святкову промову. Зокрема він сказав: «Давайте подивимось на нашу велику спільноту людей, що живуть у Польщі, яких я умовно називаю поляками. Тому що для мене поляком є кожен, хто відчуває зв'язок із цією землею своїм серцем, той, хто вважає цю землю своєю батьківщиною — чи він є за походженням білорус, чи українець, чи вважав себе

поляком, чи євреєм. Якщо він відчуває зв'язок із цією землею, якщо каже: „Ця польська земля — моя батьківщина” — для мене в цьому сенсі він поляк».

«Я радий, що ми сьогодні тут, підтверджуємо нашу спільність, що ви приїжджаєте до президентського палацу на наше запрошення, на нашу зустріч, щоб показати спільність та єдність. Тому що, коли я зустрічаюся з вами, коли іноді мені вдається відвідати вас

там, де ви живете, де ви також маєте свої культові місця, свої церкви, я бачу, що у стосунках немає жодних проблем — чи то релігійне, чи то національне питання. Всі ми відчуваємо себе однією громадою. У кожному місці як президента Республіки Польща мене приймають тепло, серед моїх земляків. Дуже дякую за це», — додав президент.

Після президента виступили представники різних релігійних конфесій:

архієпископ, примас Польщі Войцех Поляк, директор Польської екуменічної ради Гжегож Гемза, головний раввін Польщі Міхаель Шудрих, голова Мусульманського релігійного об'єднання в Польщі, муфтії Томаш Мішкевич.

На події були присутні Григорій Купріянович, співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, та Петро Тима, голова Об'єднання українців у Польщі. Наприкінці заходу з промовою виступив Григорій Купріянович, він сказав: «Для національних та етнічних меншин рік, що розпочинається, є часом рефлексії щодо важливої річниці. 15 років тому, 6 січня 2005 року, був прийнятий закон про нацменшини. Тоді вперше на законодавчому рівні було врегульоване питання прав національних меншин в Польщі. Це гарний привід до ширшої рефлексії щодо місця громадян Польщі, які мають інші, ніж більшість польських громадян, традиції, мову, віру. Державна влада має усвідомлювати відповідальність за розвиток культур меншості. Зникнення локальних культур та мов меншин — а ми, на жаль, є свідками таких явищ — збіднює культурну спадщину Польщі. Аби цього уникнути, необхідне створення відповідних гарантій, інституціональних та фінансових. Важливим, передусім, є усвідомлення того, якою цінністю для польського суспільства є ті малі мікрорівні культур меншин». ■

Тетяна ДАНИУЧЕНКО
Фото авторки статті

ПОГЛЯДИ

Скільки заробляють громадяни України в Польщі? Нове дослідження позитивно вразило

ІГОР ІСАЄВ,
головний редактор
порталу
PROstir.pl

З'явилось нове дослідження громадян України в Польщі, підготовлене EWL S.A. у співпраці з Центром східноєвропейських студій Варшавського університету. Цього разу одне з найбільших польських кадрових агентств проаналізувало дуже чутливу тему — заробітки мігрантів. Порівнюючи тенденції 2018 року з 2019-тим, автори звіту виявили кілька цікавих і неочевидних закономірностей.

«Працівник з України — заробітки в Польщі. Звіт EWL» — є третім за 2019 рік рапортом цієї групи дослідників. У Польщі документ представлено наприкінці року, а в Україні презентація звіту відбудеться до кінця зими. У своїх попередніх дослідженнях, опитавши групу з 855 мігрантів з України у Польщі, EWL зосередилося на таких аспектах, як потреби і очікування українців у Польщі («Громадяни України на польському ринку праці: досвід, виклики та перспективи», вересень 2019) чи потенціал міграції громадян України за західний кордон Польщі («Працівник з України між Польщею і Німеччиною», червень 2019).

Дослідники вказували, що, попри зростання настроїв на виїзд із Польщі, чимало українських мігрантів відчувають більший зв'язок із поляками — на-

томість задуматися над виїздом до Німеччини змушують їх потенційно вищі заробітки. У кількох звітах підкреслювалося також, що громадяни України краще почуватимуться в Польщі, якщо полегшаться формальності працевлаштування чи буде краще продумана інтеграційна політика держави, зокрема вивчення польської мови. В аналогічному дослідженні EWL 2018 року виявилось навіть, що від польської влади громадяни України більше очікують підтримки у навчанні польської мови, ніж у лібералізації законодавства.

Те, що знання польської мови і загалом — рівень інтеграції в польське суспільство впливає на заробітки громадян України, бачимо в останньому звіті EWL. Дослідники виділили кілька груп заробітків — починаючи від мінімальної годинної ставки (яка на момент дослідження складала 11 злотих/нетто) і закінчуючи найвищим для групи трудових мігрантів рівнем заробітків у розмірі 20—35 злотих/нетто за годину.

Дослідники зіставили рівень зарплатні із різними параметрами — частота приїздів до Польщі, обізнаність із польським ринком праці, досвід, рівень легалізації перебування чи знання польської мови. Бування із цих параметрів кардинально визначає рівень заробітку українських мігрантів у Польщі. Так, ніхто з респондентів, котрі вільно або дуже добре говорять польською мовою, не працює в Польщі за мінімальну ставку, а більше половини з них заробляє понад 15 злотих/нетто за годину. Тим часом відсоток тих, хто працює за мінімальну ставку, найвищий серед групи, котра польської мови взагалі не знає.

Досить великі відмінності в заробітках виявилися між чоловіками і жінка-

ми з України — вони здаються ще більшими, ніж різниці в зарплатах польок і поляків. На жаль, понад 55% жінок з України заробляють найменше, до 13 злотих/нетто за годину. Натомість серед працівників із найвищим заробітком (20—35 злотих/нетто) частка жінок у 2,5 рази менша, ніж чоловіків. Великі різниці спостерігаються також між регіонами і галузями. Традиційно найвищі заробітки виявлено в Мазовецькому воєводстві, а серед галузей — у будівництві. Що цікаво, на протилежному краю опинилися заробітки українських громадян, що працевлаштовані у промисловому виробництві (здавалося б, не менш важкому ніж будівництво) — переважна більшість працівників у цьому секторі заробляє 11—15 злотих за годину. Таку тенденцію я пояснюю рівнем технологічності польської промислової галузі — на відміну від заходу Європи, більшість польських підприємств робить прості, хоч і трудомісткі дії. Це саме та сфера, де потрібна так звана «дешева робоча сила», і вона існує та конкурує із Заходом тому, що є некваліфіковані мігранти. У той же час будівництво вимагає кваліфікованих працівників, вартість праці яких зростає з місяця на місяць.

Саме за працівників із досвідом Польщі поки що слабо вдається поборотися. І вони найімовірніше можуть стати першою відчутною хвилею відтоку українських трудових мігрантів з Польщі в інші держави ЄС. Настрої на виїзд — найвищі саме в групі найбільш оплачуваних громадян України в Польщі. У групі працівників, які планують виїхати, майже кожен третій опитаний заробляє понад 15 злотих/нетто за годину. Це сумна оцінка польській міграційній політиці: навіть якщо ці люди не

виїдуть за Одер чи виїдуть не так масово — сам факт, що заробляючи більше, люди частіше задумуються над переїздом, свідчить, що громадянам України важко осісти в Польщі в нинішніх реаліях. Заробити — може так, проте якщо хтось заплатить більше — поїдемо до нього. У цій логіці громадянам України можна закинути лише здоровий розрахунок і тверезий глузд. Натомість польській владі варто поставити низку досить болючих запитань: що вона зробила, щоб громадяни України були не лише трудовим ресурсом, але й суспільним капіталом? Чи не стали руйнівними загравання з радикалами на тлі міграційних питань? Чи, врешті, є яка-небудь серйозна заслуга влади в тому, що громадяни України так масово приїхали до Польщі, чи це сталося лише завдяки польському бізнесу та українській економічній ситуації?

Найголовніший висновок, котрий зроблений в останньому звіті EWL, — це те, що у 2019 році лише 6% громадян України погоджуються працювати в Польщі за мінімальну годинну ставку. Ще рік тому, у 2018-му, таких було аж 40%. Громадяни України усвідомили свою вартість. «Працівники з-за східного кордону Польщі все краще орієнтуються в польському ринку праці, а їхні рішення щодо працевлаштування — усе більш обгрунтовані та усвідомлені», — пише у вступі до звіту голова правління EWL S.A. Анджей Коркус.

А це значить, що в міграційній політиці уряду не можна вже буде гратися простими емоціями і використовувати покору працівника, котрий опинився у важкій економічній ситуації. І мігранти, і польський бізнес очікує більшого. Ані перші, ані другі очікування не є тотожні з суспільним благом громадян Польщі (хоч не завжди його заперечують) — речником котрого має бути держава. Тож коли очікувати її стратегічних дій? ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Концтабір Аушвіц:
український вимір

З нагоди наближення урочистостей 75-ї річниці визволення концтабору Аушвіц-Біркенау варто нагадати, що 25 років тому, в 1995 році, в урочистостях з нагоди 50-ї річниці визволення концтабору Аушвіц-Біркенау брав участь президент України Леонід Кучма, який відкрив неіснуючу до 1995 року меморіальну дошку українською мовою і поставив свій підпис під «Закликом до Народів світу про Мир і Толерантність», що закінчується такими словами: «Злочини людовбивства не можуть бути забутими, незалежно від того, де, коли і ким були вчинені. Вони мусять бути справедливо засуджені і стати пересторогою для майбутніх поколінь. Ніколи більше фанатизму і насильства, ніколи більше війни й вбивств» (я писав про це більш детально у статті, надрукованій в журналі «Горизонти Краковське» 1995, № 1-2, с. 4-11).

До відкриття меморіальної дошки українською мовою 25 років тому, громадськість в Польщі, Європі та у світі була широко переконана в тому, що концентраційний табір Аушвіц-Біркенау звільнили росіяни советської Червоної армії, на що натякала меморіальна дошка, написана тільки російською мовою.

Як показали дослідження, найвидатніших польських, українських, європейських учених, зокрема, автора книги «Боже ігрище» Нормана Девіса, у визволенні концтабору Аушвіц-Біркенау брав участь Український фронт, в особовому складі якого переважно були українці, цей же Український фронт врятував також замінований фашистами Краків. Слід підкреслити, що серед втрат советської Червоної армії було 1 млн 300 тис. українських солдатів, які зробили значний внесок у перемозі в Берліні, а Україна зазнала понад 6 млн людських втрат, що впливає з доданого до нинішнього листа зіставлення Нормана Девіса.

Проф. Володимир Мокрий

Нове музейне видання

В цьому році, окрім низки позитивних історичних дат, людство згадуватиме і трагічні, одна з яких 80-ті роковини від дня створення нацистами концтабірного комплексу Аушвіц-Біркенау на території польського міста Освенцим та в його околицях. Звісно, що, будучи одним із найбільших таборів, а до того ж розміщеним доволі недалеко від кордонів України, Аушвіц не міг не залишити свого трагічного відбитку і в її історії відповідного періоду.

Однією з найновіших знакових подій Меморіалу став вихід у світ унікального музейного наукового видання «Концтабір Аушвіц — український вимір: дослідження, документи, свідчення». Варто сказати, що воно виявилось для історичної науки першою спробою розглянути українську складову освенцимської тематики об'єктивно, різнобічно й комплексно.

Знаменно, що понад 40 сторінок у цій унікальній книжці припадає на сам лише «Список українців та вихідців з України — в'язнів концтабору Аушвіц». Серед них і євреї — жертви Голокосту, й військовополонені Червоної армії, і українські націоналістичні бандерівці, перебування яких на волі гітлерівці вважали небезпечним для Третього райху, бо не могли пробачити їм проголошення незалежності в 1941 році, й покарані оstarбайтери-втікачі.

Окрім дуже детально й скрупульозно розробленого музейними фахівцями науково-довідкового апарату, під який відведено майже третину всього її друкованого обсягу, книжка включає корпус наукових статей, серед авторів яких історики Олександр Лисенко, Тетяна Пастушенко, Валентина Смірнова, Олександр Білоус, Італій Горобець, Надія Смолярчук та інші. А поруч — найцінніше на рівні усної історії: інтерв'ю живих свідків — колишніх бранців Аушвіцу-Біркенау, які вони встигли дати працівникам Меморіалу та Івано-Франківського краєзнавчого музею, та письмові свідчення тих, хто пережив випробування концтабором.

Придбати книгу можна у музейній крамниці Національного музею історії України у Другій світовій війни (м.Київ).

Джерело: <https://www.warmuseum.kiev.ua/>

Показ фільму «Шепіт» у Перемишлі

У Народному домі в Перемишлі 24 січня заплановано показ фільму «Шепіт». Стрічка розповідає про польсько-білоруське прикордоння, проте в ній помітний перемиський слід. До реалізації фільму була причетна науковиця Ольга Соляр. Крім того, у записі взяв участь хор греко-католицького архієпископального храму в Перемишлі під керівництвом Ярослава Вуйчика. Фільм уже демонструвався на кінобієнале VR у Венеції.

Фільм буде показаний у технології VR (віртуальна реальність, яка включає мультимедійне створення комп'ютерного бачення об'єктів, простору та подій). Одночасно переглянути його можуть лише десятеро людей, тому застосовуються погодинні записи. Більше інформації про подію та резервацію — та сторінці Народного дому (Narodnyj Dim) у facebook.

Щорічний вечір колядок у Горлицях

«Іде зьвізда чудна. Шторічний вечер коляд» — таку назву має вечір колядок, який 1 лютого відбудеться в Горлицях. «В різдвяним часі сердечні запрашає Вас на шторічний вечер коляд до Центру культури ім. Б.І. Антонича в Горлицях», — заохочують організатори на сторінці у facebook. Подія відбудеться за адресою: Plac Dworzysko 5. Початок о 17:00.

У Гурові-Ілавецькому злодії
залізли вночі до церкви

Уночі з 14 на 15 січня невідомі залізли до греко-католицької святині в Гурові-Ілавецькому (Вармінсько-Мазурське воєводство). «Злодії вкрали зі скриньки, до якої парафіяни кидають пожертви, гроші. Проте не знаю зараз, скільки їх там було. Взяли також ключі від брами. Може, знову намагатимуться залізти?», — говорить парох греко-католицької парафії, отець митрат Іван Лайкіш. У вівторок о 22:15 увімкнулася сигналізація. Після невеликої перерви вона спрацювала знову. Коли це сталося вдруге, парох вирішив вимкнути її, щоб не розбудити людей, які живуть біля святині. «Злодій або злодії залізли через вікно. Вони знищили одну лампу. Видно, мусили користуватися свічкою. Віск від неї є у різних місцях церкви. Мабуть, шукали цінні речі», — додає парох. Справою займається поліція.

Колядування в різдвяний час у Гданську

6 січня цього року в українській домівці у Гданську українці зібралися на святу вечерю. У центрі столу — українські вареники, а також кутя та різні пісні страви, які принесли із собою гості. Різдвяна вечеря розпочалася спільною молитвою. Цього року до громади долучилися п'ять нових українців. За столом у родинній атмосфері говорили про Бога, церкву та Україну.

Молодь Гданська презентувала вражаючу виставу коляди, із якою завітала до багатьох українців. Петро Ярмола уже шостий раз поспіль організовує таку подію. Він розповідає: «Для нас, як і для багатьох українців Гданська, святковий вертеп — це вже традиція, тому на нас чекають у багатьох домівках. Кожного року ми створюємо новий сюжет, який базується на традиціях і враховує сьогоденні реалії та проблеми. Такий захід сприяє збереженню спадщини наших батьків, дідусів. Ми дуже тішимося, що нас запрошують родини з дітьми. Пригадуємо собі час нашого дитинства, коли на Різдво до нас приходили колядники. Саме завдяки цим спогадам ми відчули потребу в старшому віці організувати такі заходи. Це нас згуртовує: у колективі панує чудовий

настрій, постійні жарти, радість — і саме цю атмосферу хочемо нести із собою до кожної хати і залишити її на весь рік».

Сюжет з події можна побачити за даним кодом. Код треба скопіювати на мобільному.

Цього року колядники відвідали 26 українських родин у Гданську. Вражаюче поєднання в піснях-колядках образів минулого та сучасності дарує господарям незабутні враження, віру у світле та добре майбутнє.

Дмитро Забіяка

Рекордна збірка в рамках акції
допомоги українським дітям

161 тис. злотих та 3403 подарунків — це результат цьогорічної збірки «Свята без тата». Нагадаємо, що акція, започаткована в 2014 році, мала бути одноразовою формою допомоги сім'ям бійців, які першими загинули на фронті.

Минулого року, завдяки допомозі сотень людей, вдалося зібрати 103 тис. злотих. За ці кошти 2 987 українських дітей захисників України (загиблих, поранених і тих, котрі воюють на сході) отримали святкові подарунки. Це були не лише солодощі, дитяче харчування й іграшки, а й невелика сума грошей. Цьогорічна збірка стала рекордною за всі роки. Загалом за весь час існування акції святкові подарунки порадували більше 10,5 тис. дітей.

Цього року акція «Свята без тата», організована «Ініціативою Героям Майдану» у Варшаві за підтримки греко-католицької церкви та Українського дому у Варшаві, відбулася вп'яте. До неї протягом усіх цих років долучаються гуртки ОУП, українські школи в Польщі, а цього року — Православна церква в Польщі. Ініціаторками збірки є Галина Андрушків і Вікторія Батрин (мама та дочка) — українки, що мешкають у Варшаві.

Приєднайся до акції на підтримку
бранців Кремля

В Україні шостий рік поспіль активісти проводять акцію — Марафон написання листів для бранців Кремля. У катівнях Росії та окупованого Криму 2020-й рік зустріли як мінімум 87 незаконно засуджених громадян України. Як інформують організатори ініціативи, листи з волі для них — головна підтримка й нагадування про те, що про них пам'ятають і чекають на волі.

За словами правозахисників, приєднатися можуть усі. Писати можна про що завгодно, адже людині за ґратами цікаво все, що відбувається на волі. Головне — російською мовою і без радикальних виразів, адже листи вичитують цензори.

Відправляти в Росію можна поштою або через електронну систему «ФСВП-лист». До неї підключена частина російських в'язниць. Листи для в'язнів в окупованому Криму просять надсилати на київську адресу Центру громадянських свобод (вул. Басейна 9 Г, офіс 25, м. Київ, 01004). Правозахисники передають їх через активістів і родичів політв'язнів.

Померла українка, яку в Польщі
роботодавець вивіз у ліс з інсульт

Померла українка Оксана Харченко, котру минулого року з інсультом на автобусній зупинці в Польщі залишив роботодавець, у якого вона нелегально працювала на заводі. Про це на своїй сторінці у facebook повідомив колишній почесний консул України в Познані, посилаючись на повідомлення сестри Оксани Харченко — Наталії Козанчин. Після інсульту Оксана Харченко перебувала в батьків у селі неподалік Турки у Львівській області. Як зазначив колишній консул, туди він завіз її після багатьох місяців дуже важкої реабілітації. Загалом її стан був добрий, однак вона так і не змогла рухатися самостійно.

Нагадаємо, що польський роботодавець, залишивши українку з інсульт, сказав поліції, що знайшов її п'яною. Так він намагався уникнути відповідальності за те, що Оксана Харченко працювала в нього нелегально. Тільки після того, як про справу дізналися в консульстві України в Познані, й вона набула розголосу в медіа, власник фірми, де працювала Оксана, погодився їй допомагати.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Вкотре знищили таблицю на могилі УПА на Монастирі

На горі Монастир біля Верхрати знищено таблицю з могили воїнів Української повстанської армії (УПА). Зірвано теж вишивані рушники з дерев, які восени у рамках вшанування померлих, що спочили у могилі, повісили польські активісти та представники інтелігенції. Меморіальна дошка на могилі була присвячена членам УПА – жителям навколишніх сіл, які загинули в бою з НКВД у довколишніх лісах 2–3 березня 1945 року.

Факт знищення таблиці виявила людина, яка була на горі під час різдвяних свят, і надіслала фото до офісу Об'єднання українців у Польщі (ОУП) у Варшаві. Невідомі зняли її (таблиця була розтрощена у 2015 році) і вкинули у яму. Це саме сталося з вишиваними рушниками, які 3 листопада на деревах, що знаходяться довкола могили, повісили польські активісти та представники інтелігенції. Тоді в рамках акції на цвинтарях на Монастирі та Верхраті, близько двадцяти учасників, серед яких Данута Куронь, Ізабела Хруслінська, Рафал Сушек, звернулися зі закликом проти знищення українських місць пам'яті та проти агресії щодо українців. Також вони запросили на подію українців з Польщі та України, вихідців з Любачівщини і Надсяння. Офіційну заяву Об'єднання українців у Польщі можна прочитати на сайті тижневика (nasze-slowo.pl)

Це не перше знищення

Увічнення на Монастирі було встановлене законно, в результаті діалогу Ради охорони пам'яті боротьби і мучеництва (РОПБІМ) із представниками Об'єднання українців у Польщі та Всесвітнього об'єднання солдатів Армії крайової (Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej). На могилі знаходиться напис: «Загинули в боротьбі за Україну», затверджений колишнім секретарем Ради охорони пам'яті боротьби і мучеництва Анджеєм Пшевозніком. На пам'ятнику розміщені лише імена та прізвища, дати народження похоронених без жодних військових звань і символіки.

Увічнення на Монастирі знаходиться в переліку кільканадцяти українських пам'ятників, що зазнали актів вандалізму та руйнувань у Польщі з 2014 року. У зв'язку з початком російської агресії в Криму та на Донбасі посилюється активність кремлівської пропаганди й антиукраїнські провокації також і в Польщі. Були осквернені, навіть неодноразово, вісім українських об'єктів, хрестів, пам'ятників, могил.

Увічнення на Монастирі знищено в липні 2015 року. Невідомі злочинці розтрощили гранітну плиту з переліком 62-х осіб, а хрест на пам'ятнику помалювали в біло-червоний колір. Потім подібне сталося ще раз. Зараз розбито її на куски і вкинуто в один з долів.

Попри те, що з часу окремих провокацій та вандалізму минуло 4–6 років, центральна влада Речіпосполитої Польщі, Міністерство культури та національної спадщини, Інститут національної пам'яті чи будь-які інші органи, відповідальні за захист місць пам'яті, не вжили жодних заходів, аби виправити заподіяне зло. Лише в листопаді 2019 року польські активісти встановили хрест на місці, де знищено в 2016 році пам'ятник на могилі мирних українців і воїнів УПА на сільському цвинтарі у Верхраті (Підкарпатське воєводство).

Винні українці з Польщі та діаспори?

Нещодавно директор відділу вшанування боротьби та мучеництва польського Інституту національної пам'яті (ІНП) Адам Сівек заявив, що відновлення поновічених меморіалів Української повстанської армії на півдні Польщі вимагає політичних рішень органів

▲ Стан могили на січень 2020 року

польської влади, а також внесення змін у нормативні положення про воєнні поховання. Про це повідомляє сайт Dzieje.pl.

За його словами, залучення ІНП до відновлення українських могил у Польщі має базуватися на виробленні з цього приводу спільної позиції інституту, МЗС Польщі та Міністерства культури та національної спадщини країни — органів, які також відповідають за історичну політику держави. Він додав, що в цьому питанні важливим також є позиція воєвод Підкарпатського та Люблінського воєводств, на території яких розташовані ці пам'ятники.

Представник польського ІНП заявив, що це стосується виключно місць поховання, оскільки символічні пам'ятники УПА — «формації, члени якої відповідають за злочини проти польського народу на території Польщі, — є абсолютно неприпустимими».

Адам Сівек ствердив, що в Польщі немає нормативних положень, якими б регламентувався статус поховання бійців УПА. Представник інституту також повідомив, що на території Польщі є 70–80 українських поховань, частина яких стосується й УПА. Зазначив теж, що закон про ІНП Польщі вже багато разів доповнювався, але цими поправками не враховувалися поховання УПА.

Ще один аспект цієї справи, як нагадав директор відділення ІНП, полягає в тому, що увічнення українських жертв боїв із поляками, в умовах відсутності регламентів, довільно влаштовуються українською стороною. «Як зусиллями держави, так і громадської ініціативи, тобто українських організацій, що діють у Польщі. Іно-

▲ Стан могили на листопад 2019 року

ді це також українські організації з-за кордону, тому що в нас є випадки, коли, наприклад, українська діаспора з Канади фінансувала пам'ятники в Польщі, присвячені УПА чи українським цивільним жертвам, без будь-яких консультацій чи домовленостей із польською владою, тому що — як я наголошую — це не могили, про які говорить закон», — пояснив Сівек.

Тут ще раз варто нагадати: поховання на військовому кладовищі в Пикуличах чи могила в Монастирі були встановлені державною інституцією — Радою охорони пам'яті боротьби і мучеництва.

Розмови в Києві

Слід додати, що 9 січня у стінах Українського інституту національної пам'яті відбулася зустріч його голови Антона Дробовича із надзвичайним і повноважним послом Польщі в Україні Бартошем Ціхоцьким.

Як читаємо на сайті Інституту, посол Ціхоцький, зокрема, висловив сподівання на успішне завершення розпочатих пошукових робіт у Львові, а також подальше урочисте перепоховання останків бійців Війська польського.

Голова Інституту зазначив, що українська сторона готова до паритетної співпраці у сфері збереження пам'яті, налагодження повноцінного діалогу щодо складних сторінок спільної історії, проведення наукових та освітніх заходів, спрямованих на вивчення злочинів тоталітарних режимів, від яких постраждали українці й поляки. Водночас Інститут очікує від польської сторони конкретних кроків із відновлення знищених на території Польщі українських місць пам'яті. ■

Фонду «Просвіта» призначено підтримку в розмірі 73 тис. 500 зл. Це кошти, які міністерство виділило на проведення Мандрівного фестивалю української культури та розвиток українського освітнього порталу допомоги вчителям та школам. Проте організація із державного бюджету не побачила ні копійки на видання допоміжних матеріалів для шкіл і вчителів та на журнал «Osvita.pl». Центральньо-європейський навчальний центр для молоді отримав на організацію фестивалю української культури «Еколомія» 40 тис.зл. Натомість Товариству любителів скансену матеріальної культури Холмщини та Підляшшя в Голі виділено на організацію фольклорного заходу «XXIV Голянський ярмарок — Голя 2020» та видавничі проекти 34 тис.зл.

Перелік коштів, виділених у 2020 році МВСіА на виконання завдань для захисту, збереження й розвитку культурної ідентичності національних та етнічних меншин, можна знайти на сайті: mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl у розділі «Dotacje». ■

Сторінку підготував Павло ЛОЗА

Державні дотації для українських організацій

Бюджет нацменшин у 2020 році більш-менш відповідає минулорічному, хоча ще кілька місяців тому були сигнали від держслужбовців, що дотації можуть бути менші на кілька мільйонів. Хоча їх радикально не обрізали, та варто зазначити, що громадські лідери вважають: через підвищення мінімальної зарплати, збільшення коштів на послуги, зростання цін їм буде набагато важче реалізувати деякі проекти.

За рекомендаціями конкурсної комісії, затвердженими Міністерством внутрішніх справ і адміністрації, українські організації повинні отримати в 2020 році понад 1 млн 800 тис. злотих.

Найбільша організація української меншини, якою є Об'єднання українців у Польщі, на реалізацію цьогогорічних проектів отримала 1 млн 219,5 тис.зл. Зокрема, на видання тижневика «Наше слово» — 430 тис.зл.

Три проекти ОУП не матимуть матеріальної підтримки — діяльність мультимедійного проекту Prostir.pl, підготовка партитури для альбому гурту «Крайка» із симфонічним оркестром і відзначення

20-ї річниці партнерства міст Гіжицько та Дубно. Слід додати, що цього року ОУП відзначає своє 30-ліття існування. На ці відзначення виділено 35 тис. зл.

Друга за кількістю членів українська організація в Польщі — Союз українців Підляшшя (СУП) — отримала дотацію в розмірі 365 тис. 172 зл. Найбільше дофінансування передбачено на організацію фестивалів української культури та традицій на Підляшші — 120 тис. зл.

Цього року міністерство не профінансує для СУП, зокрема, запис і видання платівки з українським фольклором Підляшшя й літні освітньо-інтеграційні зустрічі для дітей та молоді.

Ще одне товариство з Підляшшя — Український науковий інститут — матиме у своєму розпорядженні 71 тис. 490 зл. від грантодавця. Найбільше організація отримала на проект «Український підляський архів». Але цього року не матимуть підтримки п'ять проектів, зокрема, видавничі та створення бібліотеки української літератури Підляшшя.

УКРАЇНА

Турбулентність на борту в Зеленського

Минулий тиждень приніс Україні кілька резонансних справ – оприлюднення скандальної переписки колишнього прокурора Луценка з людьми Трампа й злив в мережу запису прем'єра Гончарука, де він критикує президента й визнає себе профаном.

Кажуть, як Новий рік зустрінеш, так його й проведеш. Президент Зеленський зустрів 2020-й під шквал нищівної критики через контрверсійне новорічне послання українцям і люксовий відпочинок з родиною в Омані, куди він начебто вирушив у державних справах. Вирушити то вирушив, але, коли іранські ракети збили український літак – повернувся чомусь із значним зволіканням. Запізніла реакція на збиття українського бойнга викликала хвилю обурення вдома – мовляв, не вміє реагувати на кризи, й подив закордонно – за обережність у висловлюваннях і небажання ненароком вклепатись у наступний дипломатичний скандал, як це сталося влітку минулого року. Тоді президент-новачок і зглянутись не встиг, як перетворився за океаном на «Моніку Зеленські» – особу, котра може долучитись до чергового імпічменту в американській історії. Щоправда, збирати компромат на трампівського конкурента на прийдешніх виборах в США почали саме попередники. Як свідчить нещодавно оприлюднене Палатою представників США листування партнера адвоката Трампа з українськими високопосадовцями, колишній генеральний прокурор Юрій Луценко зіграв у цьому ключову роль. І хоча українці вже мало чому дивуються – листування Луценка викликало неабиякий резонанс, оголошуючи брудне нутро закулісних інтриг і нищість продажних українських чиновників.

Не менший резонанс викликали минулого тижня й «злиті» в інтернет записи розмов теперішнього прем'єр-міністра Олексія Гончарука, котрий начебто просить кількох високопосадовців (голоси яких нагадують голос голови національного банку, міністра фінансів, міністра економіки та інших чиновників) допомогти йому пояснити президенту «у якого дуже примітивне, в сенсі – просте, розуміння економічних процесів» і «туман в голові» – що відбувається з курсом гривні та чи варто чекати сповільнення зросту валового внутрішнього продукту (ВВП) в новому році. Голос, схожий на голос Гончарука, відверто зізнається, що і сам є профаном в економіці.

Втім, найбільша проблема полягає не в тому, що прем'єр вважає президента нетямущим, адже від Зеленського ніхто й не очікував глибинного розуміння складних економічних процесів. Плівки натомість демонструють, що сам уряд ані не має чіткого плану дій, ані не усвідомлює механізмів і наслідків хоча б такого важливого кроку як зміцнення національним банком української валюти.

У відповідь на компромат прем'єр спочатку заявив, що посилені атаки проти нього та уряду лише свідчать про те, що його команда на правильному шляху, а вже наступного дня поклав на стіл президента заяву про відставку. Зеленський заяву не прийняв, зажадавши натомість ретельного розслідування замовників компромату.

Чи Коломойський проти Зеленського?

Компромати, зливи й провокації не є чимось новим в українській політиці. В ній були й «плівки Мельниченка», котрий записував президента Леоніда Кучму, і «плівки Онищенка», котрий записував Петра Порошенка, й ще багато різних неприємних для українських високопосадовців несподіванок. Неодноразово організаторами компроматів виявлялись свої ж люди. Тому немає нічого дивного у тому, що найбільш імовірним замовником плівок Гончарука виявився ніхто інший як олігарх, з котрим пов'язують прихід Зеленського до влади – Ігор Коломойський. Зважаючи на те, що Коломойський почав займатись бізнесом тоді ж, коли Зеленський пішов до школи – досвіду й розуміння українських реалій олігарху не позичати. Переживши багато конфліктів як з іншими олігархами, так і з президентами, Коломойський навчився жорстко й ефективно відстоювати свої інтереси. Коли щось іде не так, як він хоче – час готуватись до неприємностей.

З тріумфом повернувшись в Україну разом з приходом Зеленського до влади – справи олі-

гарха суттєво покращились – особливо на ринку нафтопродуктів, але вочевидь Коломойський розраховував на більше. Сидіти мовчки й задовольнятися тим, що є – не в стилі олігарха, тож, не гаючи часу, він оголосив війну колишньому й теперішньому керівництву національного банку, міністру економіки, міністру фінансів, місії Міжнародного валютного фонду в Україні й керівництву Приватбанку – націоналізованому за Порошенка дітища Коломойського. Олігарх уже кілька років намагається повернути свій банк у лондонських і київських судах, але західні партнери України суворо заборонили Зеленському сприяти олігарху в цьому питанні. Розлючений Коломойський, котрий після Революції Гідності видавав себе за українського патріота на посаді губернатора Дніпропетровської області (де він дійсно оборонив регіон від можливого сплеску сепаратизму) – блискавично переорієнтувався на Росію й у своїх інтерв'ю закликає брати в неї гроші й шукати примирення. Окрім того, Коломойський виступає проти найважливіших реформ, запропонованих Зеленським. Найбільше не подобається йому саме те, чого вимагає Міжнародний валютний фонд задля продовження співпраці з Україною – земельної реформи й прозорої приватизації державних підприємств.

Коломойський проти реформ

Саме Коломойський вважається організатором протестів проти відкриття ринку землі, а також протестів під стінами Національного банку, старому й новому керівництву якого і так непереливки від погроз і нещасних випадків. У своїх медіа Коломойський безжально поливає брудом неприхильних політиків і чиновників, серед яких врешті опинився й горе-прем'єр. Гончарук найбільше завинив перед олігархом тим, що цілковито підпорядковується Офісу президента, не бажаючи отримувати вказівок з жодних інших кабінетів. Прем'єр може й не тямить в економіці, але є лояльним до Зеленського (як і більшість оточення президента) й саме тому зберіг свою посаду. Оскільки проблема кадрів – один з найбільших клопотів нового президента, він усвідомлює як нелегко буде знайти Гончаруку швидку заміну. А разом із ним – решті членів уряду, котрий розсипався б як картковий будинок. Відставка кабінету потягнула б за собою і пертурбації у фракції «Слуги народу», яка і так насилу тримається купи. Тож Зеленський вирішив не лише зберегти Гончарука посаду, а й захистити своїх людей перед войовничим олігархом, котрий втрачаючи вплив і на уряд, і на парламент, розпочав зухвале протистояння з президентом.

Він завзято намагається посяяти хаос в команді Зеленського, підважити відданість йому з боку інших, розсварити прихильників президента й просунути на урядові посади більше своїх людей. Олігарх вимушений діяти такими методами, адже у парламенті він не має достатньо підтримки, щоб безпосередньо впливати на ухвалення чи блокування законів. Найбільше його дратує те, що навіть ті політики, котрі спочатку вважалися його людьми – раптом почали схилитись у бік президента. Розлючений олігарх мобілізує усі свої ресурси, щоб дати Зеленському та його людям хорошого прочухана. Тож цілком можна припустити, що записи Гончарука – лише початок багатообіцяльної епопеї війни компроматів, а Зеленському доведеться зробити дуже нелегкий вибір – зважитись на цей небезпечний і виснажливий конфлікт з олігархом, або ж все таки спробувати залагодити ситуацію й поставити інтереси Коломойського вище запланованих реформ і свого власного рейтингу. Відтепер проти команди Зеленського гратиме не лише головний опозиціонер – колишній президент Петро Порошенко, а й Юлія Тимошенко, котра вбачає у цьому протистоянні рідкісний шанс для себе. ■

Олександра ІВАНЮК

ПУЛЬС
УКРАЇНИ

Україна та Грузія направили скаргу до Міжнародної морської організації (ІМО) на протиправні дії Росії в Азовському та Чорному морях. Спільний документ України та Грузії підтримали делегації країн ЄС та США. Напередодні у Лондоні в ході засідання сьомої сесії Підкомітету з навігації, радіозв'язку, пошуку та рятування Україна висловила протест у зв'язку з неправомірним розширенням радіостанцією НАВТЕКС-Новоросійськ району обслуговування на акваторію Азовського моря та Керченської протоки. Україна наполягає, що оголошення навігаційної інформації з безпеки мореплавства мають поширюватися виключно українською радіостанцією НАВТЕКС-Бердянськ. Міжнародна морська організація (англ. International Maritime Organization, IMO) – міжнародна міжурядова організація, є спеціалізованою установою ООН. Діяльність ІМО спрямована на скасування дискримінаційних дій, що зачіпають міжнародне торговельне судноплавство, а також прийняття норм (стандартів) по забезпеченню безпеки на морі і запобіганню забрудненню з суден довкілля, насамперед морського.

В аеропорту Запоріжжя групі акторів з Російської Федерації, що прибули рейсом з Варшави, відмовили у перетині кордону під час в'їзду в Україну. За даними прикордонників, громадянину Росії було відмовлено у перетині кордону та поінформовано про заборону в'їзду на територію України і проставлено відповідну відмітку у паспорті. Ще троє росіян не змогли пояснити доцільності та мети свого перебування в Україні. Заборона в'їзду стосується Сергія Колеснікова, а мету свого перебування в Україні не змогли пояснити Лариса Удовиченко, Андрій Бутін та особа, що їх супроводжувала. Марат Башаров, який разом з іншими акторами мав брати участь у гастролях у Запоріжжі, Одесі та Києві, в Україну не прилетів. За даними медіа, у Запоріжжі, де 19 січня мав відбутись спектакль за участі зазначених артистів, громадські активісти готували акцію протесту, анонсували блокування виступу російських акторів та звернулися до СБУ із закликом заборонити Башарову в'їзд на територію України. 3 вересня 2017 року Башаров перебував у базі даних українського сайту «Миротворець» за неодноразові відвідини анексованого Криму. Натомість у Службі безпеки України заявили, що не мають причин не пускати на територію України Башарова, Колеснікова та Удовиченко, попри їхні виступи в анексованому Криму.

В рамках кампанії проти екстремізму поліція Британії розіслала медичним працівникам та викладачам документ про боротьбу з тероризмом, в якому серед інших згадується державний герб України та символ Збройних сил – тризуб. Посібник, підготовлений антитерористичним відділом поліції, поширюється по всій Англії в рамках підготовки до програми «Превенція» з боротьби з радикалізацією, призначений для того, щоб упіймати осіб, які можуть загрожувати вчиненням терористичного насильства. У візуальному розділі посібника з виявлення знаків та символів праворадикальних груп, у секції «тату», наведений герб України під назвою «Український тризуб (націоналістичний)». Зображення розміщене поруч із нацистською символікою. «Розміщення тризуба, конституційного національного символу та герба України, у посібнику з протидії екстремізму, виданому антитерористичною поліцією для викладачів та медичного персоналу Великої Британії, є вкрай обурливим. Тут немає прийнятних пояснень. Ми вимагаємо видалити тризуб з посібника з офіційними вибаченнями», – заявило Посольство України в Британії. У розділі організацій, що сповідують ідею домінування білої раси, наведена символіка полку «Азов». Поліція наполягає на тому, що цей посібник не має на меті визначити всі групи, які він описує, як екстремістські, а має на меті покращити розуміння знаків та символів, з якими люди можуть зіткнутися.

Омбудсмен Людмила Денісова закликала світову спільноту рятувати життя і здоров'я українців, яких Росія незаконно арештувала та утримує в психікарнях та СІЗО. Денісова зазначає, що останнім часом з'ясувалися кричущі факти про українських політв'язнів: Рустем Шейхалієв, Владлен Абдулкадіров – поміщені у психіатричну лікарню, Олега Приходька – ізольовано від зовнішнього світу, Тофік Абдулгасієв та Джеміль Гафаров – залишені помирати в СІЗО, Рустема Шейхалієва та Владлена Абдулкадірова поміщено у психіатричну лікарню з цілодобовим відеонаглядом для проведення психіатричної експертизи, попри наявні проблеми зі здоров'ям. Це пряме порушення права на приватність. Л. Денісова закликає верховного комісара ООН з прав людини Мішель Бачелет, голову ОБСЄ Еді Рама, комісара Ради Європи з прав людини Дуню Міятович та представників всіх дипломатичних місій використати усі механізми, можливості, повноваження і ресурси та відреагувати на всі ці кричущі факти порушення прав громадян України, аби не допустити невідворотних наслідків для їх здоров'я, а когось рятувати від смерті.

За pravda.com.ua підготувала **ab**

ГРОМАДА

Гей, колядуйте! – у Білостоці

11 січня у Центрі громадської активності пройшов «Вечір українських колядок». Партнером Білостоцького відділу Союзу українців Підляшся (СУП) у його проведенні вперше стало місто Білосток.

Жителі Білостока вже звикли, що після різдвяних свят вони завжди можуть зустрітися на колядних вечорах. Такі заходи почали проводитися в 2009 році з ініціативи пункту навчання української мови, який на той час діяв при Початковій школі № 12. Саме тоді в столиці Підляського воєводства помалу відроджувалося українське організоване життя – почали створюватися українські ансамблі та з'являлися нові культурні ініціативи. П'ять років тому традицію святкувати «Вечір українських колядок» перейняв місцевий відділ СУП, який очолили молоді люди з фольклорного гурту «Добриня». Дякуючи цьому, захід набрав масштабів: окрім виконавців з Білостока, на ньому стали виступати хори і колективи з інших підляських місцевостей та з України.

Цьогорічний «Вечір українських колядок» був чи не найбільшим серед усіх, що проходили до цих пір. Захід відвідала доволі численна публіка – як порадив Лука Бадовець, голова місцевого відділу СУП, слухали і співали колядки понад двісті осіб.

«Продовжуємо різдвяний час, – сказав Лука. – Закінчилося свято, але ми не залишаємо колядування. Це вже п'ятий «Вечір колядок», на якому виступають діти, котрі вчаться української мови в Білостоці, а також гості з Підляшся і з-поза нього. Дивлячись на останні п'ять років, треба сказати, що це вийшов найкращий «Вечір колядок».

Виступи цього вечора традиційно почали дошкільнята і школярі. Уперше на українському концерті показали малюнки, які вчаться української мови

в Громадському садочку «Ангелятка» в Білостоці, що діє при білостоцькій православної парафії Святого Духа. У лютому минулого року було організовано заняття з української мови в православному садочку лише для двох дівчаток, а зараз в них бере участь десятеро малят.

«Ангелятка» виступили разом з дітьми з міждсадкового пункту, який діє при Самоврядному інтеграційному садку № 26 у Білостоці. Наймолодші дуже охоче приїжджають на заняття, їхню зацікавленість доводить те, що після закінчення садочка вони й далі вчаться української мови з малюками.

«Діти мають можливість показати себе, показати, чого вони навчилися, – сказала Дорота Шупер-Якуб'юк, син якої Михась, уже школяр, не покидає занять у міждсадковому пункті. – Бо ж мають вчительку, яка їх вчить і колядок, і віршиків. Чудово побачити наших діточок».

Дорота завжди активно включається в організацію «Вечора українських колядок» та разом з іншими жінками щорічно готує почастинок для учасників заходу. Дякуючи цьому, спільне святкування не закінчується після урочистої програми. «Це єднає нашу маленьку спільноту в Білостоці», – підкреслює Дорота.

Щорічно на «Вечорі українських колядок» виступають учні Громадської початкової школи свв. Кирила і Методія в Білостоці. Православна школа багато років була не лише співорганізатором заходу, але також його господарем. Окрім учнів, що вивчають українську мову, на концерті заспівав хор, що діє при школі.

Загалом на святі виступило понад 30 дітей. Окрім білостоцьких учнів, свою майстерність у співах показали постійні учасники білостоцького колядування: господар «Вечора українських колядок» фольклорний колектив «Добриня» з Білостока та хор міста Гайнівка.

Український вертеп та низку популярних колядок і щедрівок представив на заході колектив «Чорнобривці» з Гоші (Україна). Білостоцьким дітям особливо сподобався Чорт, традиційний персонаж українського вертепу. Волинський ансамбль виступив з концертом не лише в Білостоці, а також в інших підляських місцевостях – Більську-Підляському, Видові, Старому Березові.

На завершенні заходу відбувся виступ гурту «Видимо» із Сянока, який старовинними лемківськими та бойківськими колядками справив величезне враження на білосточан. Приїзд сяніцького ансамблю – це результат співпраці з білостоцькою «Добринєю».

«Навесні минулого року ми познайомилися ближче, – сказала Маріанна Яра, керівниця гурту. – Ми чули, що є така «Добриня», а вони чули, що є таке «Видимо». Ми сіли і разом поспівали, і нам було дуже приємно. Ми зрозуміли, що нас єднає дуже багато. Хоч ми маємо репертуар карпатський, а вони підляський, але нас єднає насамперед те, що ми шукаємо автентичні старі твори, щоб їх відновити та показати, що вони живі і можуть звучати в різних виконаннях».

«Вечір українських колядок» – це ініціатива молодих людей з місцевого відділу СУП та фольклорного колективу «Добриня». Окрім колядного заходу 13 січня вони організували ще й «Українську маланку» в Білостоці. Варто очікувати також інші українські концерти, оскільки в Білостоці є виконавці, що можуть виступити з цікавим репертуаром, а також публіка, зацікавлена українськими заходами.

«Вечір українських колядок» пройшов завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Польщі у рамках проекту Союзу українців Підляшся «Зустрічі з підляським фольклором, українською традицією і поезією». ■

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

ПОГЛЯДИ

Щоб не знали вже розпуки

— Колядуємо, Катрусю, ясно ж, колядуємо, – розповідає мені водій «Шкоди» Славик (так, Славик – це ж чоловік із прикордонної зони) із села біля Мостиськ, який везе мене та трьох інших пасажирів із Шегинів до Львова за чотири дні до Різдва. – Беремо хто що має – у кого гармонія, у кого скрипка, та йдемо від хати до хати. Починаємо удвох-утрьох, а потім у кожній хаті хтось приєднується. Люди частують гостинно, звичайно, ну, може, нині вже не так, як колись, – колись то було... Запитай своїх батьків, вони тобі, Катруся, розкажуть.

Сію, сію, посіваю, з Новим Роком вас вітаю. Зичу сили, гаразду, щоб прогнати всю біду. Зичу урожаю в полі, щастя в хаті і в стодолі, щоб не знали вже розпуки ваші діти, ані внуки. Дай нам, Боже, добрий час, щоб добро гостило в нас!

Так засівав на Новий рік мій батько. Брав великими жменями пшеницю з мішка, насипав її собі до кишень та коли приходив до наступних господарів із віншуванням, з великою радістю кидав зернами щедро, по всіх кутах хати, незважаючи ні на килими, ні на повні склянки на столі, ні на очі господарів.

Тому не мушу питати в батьків. Сама ще добре пам'ятаю, як воно було, коли я росла. Але цього з обставинами в Україні ніяк не можна порівнювати. У Тучні, містечку на Західному Помор'ї, де ми мешкали, окрім нашої родини, були

лише дві українські хати. І так приблизно (за нечисленними винятками) в усіх околичних місцевостях. Відтак пригадую, що батьки організовували групу колядників два або три рази. Були це старші жінки в кожухах і квітчастих хустинах, яких тато возив своїм червоним бусиком по селах, де проживали українці. Серед цих жінок мій тато був чи не єдиним чоловіком, тому він засівав.

А маленька Кася в п'ятій хаті вже знала напам'ять слова його віншівки.

— Пригадую такий рік, коли мені дуже хотілося колядувати, а не було з ким, – розповідає мама. – Хлопці були малі, мешкали ми ще в Любеші (у селі, де майже зовсім не було українців), то ж кажу до тата: Міхал, давай поїдемо до Русінова поколядувати (Русіново – це село, у якому жили чи не самі українці, – один із згаданих винятків). Сіли ми в нашу «Шкоду», заїхали до родичів на подвір'я, там зупинилися і пішли колядувати пішки по хатах. І дійсно, з кожної хати хтось приєднувався та йшов з нами. Коли ми закінчили, тато сів за кермо, щоб вертатися додому, перекрутив ключик, але машина ані рух. Щось уній замерзло, бо зима була морозяна. Тато пробував раз, другий, але не виходило. «От і маєш. Тепер колядуй собі хоч до рання», – сказав розсерджений. Треба було телефонувати по господаря, у якого був трактор. Взяв він нашу «Шкоду» на гак і потягнув бічними дорогами, вночі та по снігу додому.

Настрій колядування я відчула також, коли з білобурського ліцею три роки підряд їздили ми з вертепом в околиці Щеціната Старгарду-Щеціньського. Люди на нас там справді чекали. Два перші дні свят, у прекрасних костюмах, з детально підготовленою програмою ходили ми зі зізвздою, косою, жидом і чортом по розсіяних за десятки кілометрів одна від одної українських хатах. Протягом цих років наші батьки на Різдвяні свята бачили нас хіба що лише на Святвечір. Після нього більшість з нас сідала на автобус чи потяг та їхала до місця зустрічі. Проте це був прекрасний час, коли ми все більше знайомилися між собою. Я ніколи не чула, щоб хто-небудь нарікав на незручності, пов'язані з дорогою чи віздом з родиною хати. На завершення колядування (що також було приємно) ми всі разом поверталися до нашої школи.

Зараз у Перемишлі двері за колядниками не закриваються. Звісно, більшість із них – це учні української школи. Деякі готуються самі, але є і ті, з якими працюють вчителі. Сподіваюся, що старше покоління перемишлян сказало б: колись були часи, не те що тепер, – колядники валили хмарами, малі й великі, без перерви.

Але не всі минулі «часи» були кращими, хоча так любимо про це поговорити.

Група колядників із Народного дому, що називають себе «динозаврами» з огляду на свій «похилий» в порівнянні з іншими колядниками вік, цього року

ходила містом уже вп'яте. Проте вперше заїхала до навколишніх сіл – Поздча та Хотинця. І саме там, де небагато українців, пригадала я цей своєрідний настрій колядування, який знаю ще з дитинства. Коли приноситься людям до хати не лише добра новина й різдвяна радість, але й частинка «свого втраченого світу».

Сію, сію, посіваю, з надією на краще вас щиро вітаю. Сію на гори, на поля, долини, щоб добро не оминало вашої родини. Щоб жили ми разом, спільно і в згоді і не сварились при кожній нагоді. Щоб від Балтики по карпатські гори лунали співи, гармонійні хори, щоб було нам добре біля себе жити і зустрічатись, співати, радити!

Моя тітка Галя розказала мені колись один невеличкий спогад про свою маму Євдокію Філь (з дому Лашин), яка після пацифікації села Гораєць та виселення більшості його мешканців до Радянської України в 1945 році, на Різдво ходила зі своєю подругою селом, від хати до хати, ставала під вікнами, де ще горіло світло, та колядувала. Уявляю цих двох молодих дівчат, які опинилися самі на Святвечір, ідуть нічною дорогою, оминають вигорілі обійстя, де-не-де зупиняються та, попри сум, своїми дзвінкими голосами співають «Нова радість стала».

Щоб не знали вже розпуки наші діти і онуки... з надією на краще вас вітаю. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

ГРОМАДА

Український вечірній університет у Гданську

«Бодай ти чужі діти розуму вчив» – таку народну мудрість педагога у Польщі повторюють одне одному, наче закляття. Відомо, що з дітьми та дорослими працювати треба по-різному. Але у професійному житті ми найчастіше погоджуємося на пропозицію працедавця пройти курси підвищення кваліфікації чи, скажімо, комп'ютерної грамотності. Покращення своїх навичок у рідній мові дається складно.

Літні люди у нашій громаді, які навчалися ще у довоєнний період, часто вважають, що тодішня так звана «мала матура» (випускні іспити) – це завершення навчання. Вони соромляться своєї регіональної говірки, а рідну мову після вигнання іноді знають лише на розмовному рівні. Їхні діти або онуки мають інші проблеми. Ті, що мали змогу відвідувати пункти навчання української мови або відповідні школи, із часом втрачають набуті там знання. Молоде покоління закерзонців часто автоматично, підсвідомо піддається колонізації. Тому їм складно наново, через багато років, знайти час і знову сісти за парту, аби поновити знання з рідної мови та літератури.

У Гданську вирішили подолати всі ці бар'єри. У місцевій домівці Об'єднання українців у Польщі зустрічається група прихильників української, яку очолює викладачка місцевого університету Марта Коваль. До цього гурту доєдналася голова Поморського відділу ОУП Єлизавета Кремінська, яка, окрім отримання нових знань, хоче дати позитивний стимул й іншим членам місцевої української громади. Є в групі й українці, що приїхали працювати і не хочуть говорити російською.

Програма занять – серйозна, однак бувають і жартівливі моменти. Наприклад, дискусія про значення слова «лох», яке минулого року вжив Володимир Зеленський, сказавши «Я не лох, а президент України». Наші закерзонці, можливо, зроду не чули такого слова, а наддніпрянці залюбки пояснили, що воно значить.

Марта Коваль розповіла мені, як отримала повідомлення з питанням: «Ми зараз у львівській книгарні, скажіть, яку літературу та словники купити?». Професорка радіє, що ідея курсів рідної мови для дорослих викликала у Гданську таку позитивну реакцію серед української громади. Чи інші міста візьмуть це за приклад?

Вік наших студентів – від 20 до 60 років, – Марта КОВАЛЬ

Ми в громаді подумали, що хочемо організовувати щось для себе. Досі ми проводили багато концертів, виступів, групових заходів, однак цього разу вирішили і самі навчитися чогось нового. Ідея таких занять виникла зі спостережень – як ми говоримо і пишемо. Завдяки інтернету можемо це порівняти, приміром, з тим, як пишуть українці у соціальних мережах. Зрештою, стало очевидно, що нам потрібні заняття з рідної мови.

Об'єктивно ми функціонуємо у польському довкіллі. Використання

української мови, особливо розмовної, зводиться до побутового рівня. На роботі, на вулиці, в магазині – скрізь ми розмовляємо польською. Через це наша рідна мова просто примітивізується. Треба щось із цим робити, інакше ми її втратимо.

Я говорила нашим учням, що мова – це як дитина в сім'ї. Дитину можна годувати лише хлібом з картоплею та водою. На таких харчах вона виживе, голодна смерть їй не загрожує. Однак в результаті вона виросте блідою, слабкою людиною. Натомість, якщо дитину добре годувати, проводити з нею час – вона виросте здоровою, розвинутою, веселою, матиме повноцінне життя, фізичне та інтелектуальне.

Цей же принцип можна застосувати і до рідної мови. Якщо ми не будемо над нею працювати, вона залишиться простенькою, примітивною. Вона не вмере, існуватиме і далі, але це буде жалюгідне існування. Ідею підтримали у нашій гданській українській громаді, і ми вирішили почати заняття.

Працювати з дорослими людьми складніше, ніж із дітьми чи молоддю. Після 30, 35, 40 років ми соромимося, що можемо чогось не знати. Однак тут криється психологічний момент, який можна вдало використати: достатньо сказати людям, які приходять на навчання, що у них – величезний досвід і потенціал, і вони можуть використати його собі на користь.

Найприємніші хвилини бувають, коли, розбираючи рідковживані українські слова, хтось каже: «А так говорила моя бабуся». Наші заняття вже перетворюються у мовні вправи, ми творимо своєрідну пам'ять громади, родини.

Треба було подолати страх – він зник на перших зустрічах. Тоді була дуже гарна атмосфера – ми сиділи разом, розмовляли. Звичайно, для цього потрібна воля, треба зробити той перший крок, однак загалом психологічний бар'єр можна подолати.

У нас були тематичні блоки – хочемо, аби кожне заняття було іншим. По-перше, ми працювали над полонізмами в українській мові, які ми використовуємо підсвідомо. Можна сказати, що асиміляція є сестрою інтеграції. Ми хочемо, щоб українці були частиною польського суспільства, але навіть не помічаємо, як у цю інтеграцію непомітно прокрадається «нав'язлива сестричка асиміляція». У результаті ми замінюємо українські мовні структури польськими. Саме через це ми працювали над найпоширенішою лексикою та граматичними особливостями, які входять у нашу мову. Матеріал для таких занять знайти дуже просто – достатньо відкрити facebook, почитати коментарі, які пишуть члени нашої громади, а також – уважно слухати, як говорять люди.

Наприклад, ми кажемо, що приносимо на якусь забаву «тісто», що означає – муку та яйця, а знаємо, що сире тісто люди не їдять. Неважко здогадатися, що це – калка з польського «ciasto». Інший приклад: слова «мука» та «mała». В обох мовах вони мають зовсім різне значення.

Під час розмов про взаємовпливи польської та української мов виходять на поверхню дуже цікаві речі. Наприклад, виявилось, що поляки вбира-

ються «на цибульку», а українці «одягаються як капуста». В принципі, ідея та ж сама – про багатощаровість одягу, однак у Польщі смішно казати про «капустяний одяг».

Також ми працювали над тим, аби збагатити нашу мову так званими «словами-перлинками». Відомо, що натуральні перли можуть втрачати блиск – те ж саме відбувається зі словами, які ми не використовуємо. Мова тьмяніє, стає бляклою і нецікавою. Тому на заняттях ми працювали з синонімічними рядами чи рідковживаними словами. Це не були якісь архаїзми чи діалектизми, а літературна лексика, яку ми не вживаємо.

Інша вправа – я пропонувала студентам тексти з орфографічними та стилістичними помилками, неправильно ужитими словами. Ми шукали ці помилки, а потім їх обговорювали.

Також розмовляли про лінгвоцит, тобто планову політику знищення української мови, яка тривала впродовж багатьох століть, зокрема в СРСР. Згадували про «репресовану лексику», тобто про вилучені з мови слова. Через це сьогодні в Україні – велика проблема зі створенням наукових термінів, бо ще у 1920-х роках було оголошено, що українська мова не має наукового апарату. Із «репресованих слів» можна скласти цілий словник.

З учасниками занять ми згадували цікаві постаті української літератури і мистецтва, яких вони знали – Юрія Косача, Людмилу Черняхівську-Старицьку, Аллу Горську, Івана Котляревського, а також говорили про народні прислів'я та скоромовки, діалекти української.

Багато говорили про нові книги, які вийшли друком в Україні. Я брала їх на заняття і показувала студентам. Деякі вони приносили самі.

Єдина передумова для участі – наші курси передбачені лише для дорослих, адже з дітьми треба займатися зовсім інакше. У нас дуже різноманітна за віком група: є учасники, яким 20-22 роки, а є й такі, яким уже за 60. Приходять і представники української меншини Гданська і мігранти з України. Професії у них також дуже різні. Ми робили все, щоби під час занять кожен почував себе комфортно.

На заняттях я дізнаюся про власні помилки, – Єлизавета КРЕМІНЬСЬКА

Ми з Мартою Коваль довго думали над ідеєю створення такого українського «вечірнього університету для дорослих». На щодень ми всі вживаємо дуже багато польських слів, адже живемо у цій країні. Марта вважає, що над мо-

вою треба працювати регулярно. Це й стало основою наших курсів.

Спершу їх відвідували 20 людей. Ми зустрічаємось кожної п'ятниці, у час, коли паралельно проводяться уроки української мови для дітей. Це дає батькам можливість вчитися самим, поки діти перебувають у домівок, дізнатися щось нове про українську мову й літературу. Люди активно беруть участь у заняттях, пропонують нові теми для обговорення.

Мені й самій часто доводиться писати повідомлення або оголошення про культурні заходи, а на заняттях я дізнаюся про помилки, які допускаю в цих текстах.

До нас приходять також люди, для яких українська мова не є рідною, зокрема поляки, які хочуть говорити нею, перебуваючи у нашому середовищі. Часто, навіть знаючи мову, вони соромляться її вживати, однак на наших заняттях мусять говорити нею – і таким чином покращують свої вміння. Нам немає чого боятися, бо розмова не завершується виставленням оцінок.

Я сподіваюся, що нашим слідом підуть й інші українські осередки в Польщі. На мою думку, це має бути одним із пріоритетних програмних завдань ОУП.

Я сам вирішив перейти на українську, – Володимир ПОЛТОРАК

Про заняття я довідався з сайту гданського Об'єднання. Я хотів відновити свої знання української, а також дізнатися щось нове й цікаве. Я приїхав з Києва. Ми з молодшою сестрою навчалися в українській школі, російської там взагалі не було, вивчали тільки літературу. Старшому брату зараз 42 роки, він також навчався в українській школі. І він, і мої батьки знають українську, однак не розмовляли між собою цією мовою, не було потреби. У якийсь момент я вирішив сам перейти на українську у домашньому спілкуванні.

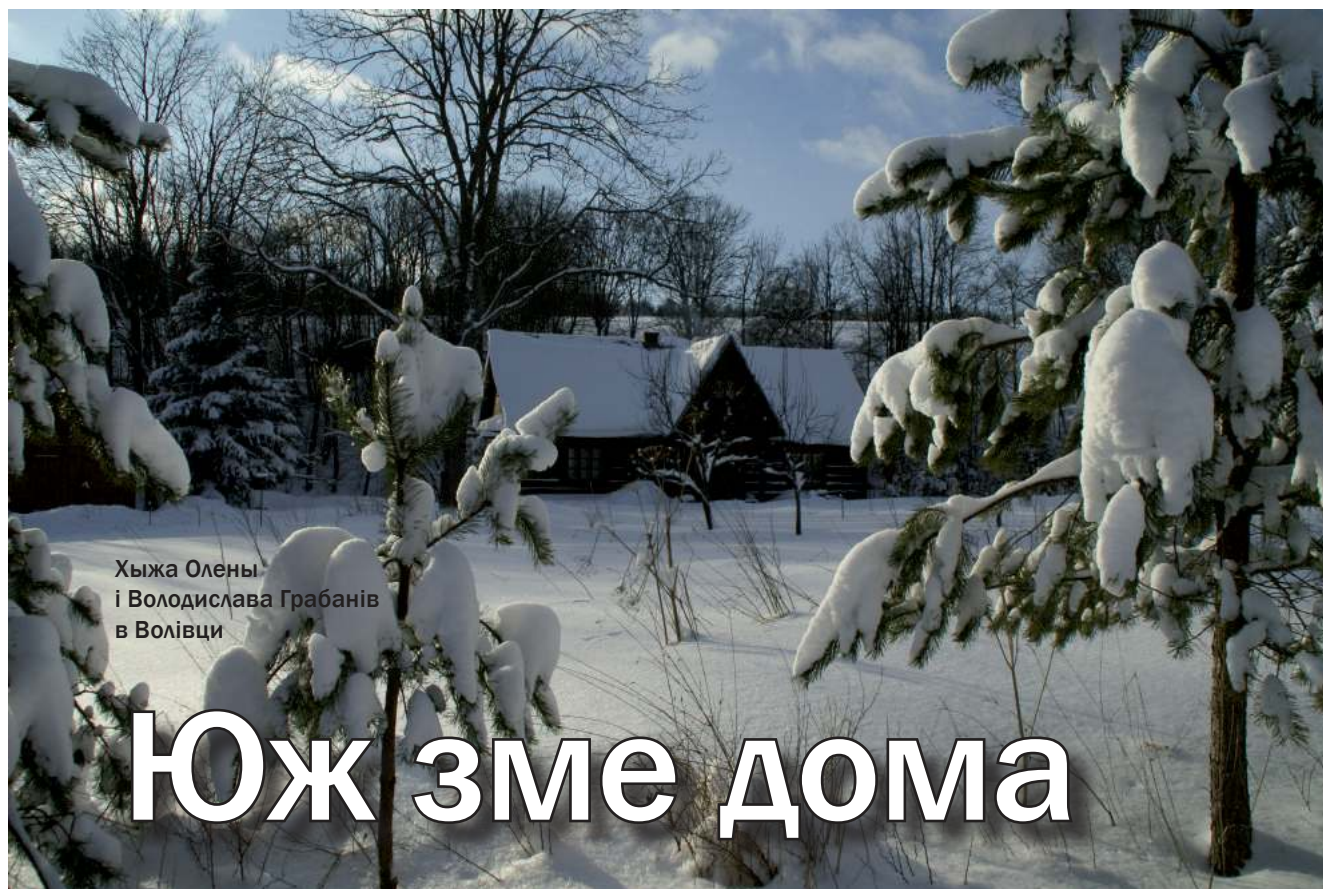
Перебуваючи у середовищі, відмінному від звичного, починаєш по-новому дивитися на багато речей. На чужині треба мати щось своє, а найрідніше – це батьки і мова.

Україну дуже активно русифікували від 1950-х років, зокрема, навчання у вишав велось виключно російською. А вчителі української мови та літератури отримували меншу на 20-30% платню – так, наприклад, за часів СРСР трапилося з матір'ю моєї дівчини. Нашу мову називали «сільською», непрестижною, говорили, що в містах найпопулярнішою, тож вона не має майбутнього.

Зараз обстановка покращалась, а Україна має новий закон про мову (прийнятий у 2019 році «Закон про функціонування української мови як державної» – *ред.*). Я вважаю, що це – початок самоідентифікації наших громадян. Тож і заняття з української дуже потрібні.

Я також мав нагоду познайомитися з непересічними людьми; перед різдвяними святами ми разом згадували український фольклор – вивчали колядки. Цікаво було також слухати про синоніми окремих слів. Заняття спонукають шукати щось нове в українській мові. ■

Орест ЛОПАТА

Хыжа Олены
і Володислава Грабанів
в Волівці

Юж зме дома

Фото автора статті

Поворот

Серед темної ночі ясьніли світла далекої і блискої забудови — то приближали, то оддаляли ся од широкої і простої дороги. Замкнений в бляшаний шоферці вантажної автомашыны малий хлопец всмотрював ся в миготливы світла ночы, втуляв ся до мамы, але цікавіст што за вікнами не давала му вснути. Авто гуркотало в єднаковим ритмі і пожерало ясно освітлену встужку дороги — влекло за собом накриту брезентом причепу. Миняли довгы нічны години, змучений хлопец вснул. Рано до теплої шоферки машыны засвітили першы проміння сонця, гуркот мотора ставал ся штотраз голосніший, менш ритмічний, а за вікнами показували ся штотраз частіше высокы горы. Дорога вила ся помедже лісами то зас падала в глибоку долину, переходила над спінею водом гірських потоків. Хлопец рухливо позерал в глибину рікы, дивил ся на білы гривы поспішної воды. Іхали штотраз вільнійше і штотраз выжше. При каменистых дорогах вырастали невеликы хыжы з віконцями, што смотрили до дороги, такы іншы як знал з дітинства, без сліду червеної цеглы. Хлопцю здавало ся, же авто заіхало в дивну казкову країну. Береги спинали ся над высокы стріхы хыж, накрывтых соломом або деревяныма гонтами, з яких димила в раннім сонци біла пара. А може то з коминів, што ледво вырастали над стріхы, ишол дым. Зелена трава і зелене кряча малювало ся сочысто на тлі синіх лісів і блакіту неба. Мама погладили голову хлопця і повіли: юж зме дома. На подвірю, што замыкало ся в квадратну площу, помедже старом і новом хыжом, стоял мужчына. Ледво што затримало ся авто, а він вхопил хлопця на свої руки і міцно притулил до себе. Тато! — закричал хлопец — юж зме дома! Отворилю ся шыроко двері сіни. Там зносили свій добыток люде, які повернули з далекого вигнання, з землі, котрой не змогли прийняти за свою.

Хыжа

Хыжа з високом соломяном стріхом, над яком што рано дымил комин, то іх хыжа. Хлопец облігувал ей довкола кожного дня. Выходил на высокій стрих, што звали го бантом або подом, і зазерал як сонце пушат свої золоты стрілы через порозсыханы дошки шыту, што підтримувал каленицю. Было там дуже місця для духів, які здавало ся вызерают з-за крікви і комины, а найбарже вечером, коли сонце зачервеніло небо над Магуром і затігало чорну завісу ночы. В тот час, в теплій середині хыжы світила лампа, тріскали в печу розпалены дровна, а по хыжы розносил ся запах вечери

— было приємно і безпечно. Хлопец не знал, же хыжу дідів дарувала татови його тета, яка выїхала, а радше втекла до Канады, а тот довгий час розлуки з татом, то час, коли він мусіл ей пильнувати перед злодіями і шабровниками, які хотіли засісти родинне місце. Не знал, же карпатскій Бескид то його гніздо — правічна дідизна Лемків. В хыжы, коли є рідна, вшитко належит познати: ей стары і нерівны стіны, горбату од мьта підлогу і того, што в ей внутрі оповідало про минуле. В хыжы родиме ся і гмераме.

▲ Володислав Грабан з женом Оленом, Криниця

Ріка

За хыжом ріка. — Идий до рікы, — повідали. Для хлопця то была велика ріка, хоц можна звати ей потічком. В чыстій як кришталь воді блищали срібны рыбы. Тоты дрібны нагіри хырбеты і лем старчыло порушыты тінью — втікали в глибину, безпечны закамаркы — в свої малы хыжкы. Хлопец прібувал спокійно затягнути відро, жебы з водом набрати рыбу, але они все были хытрійшы — втікали. В ріці поили коровы і коні, з рікы носили доміл воду. Ріка вечером черкотала найголосніше, спала в лозинах і морщыла твар місяцьови, што любувал ся презерати в ей дзеркалі. Ріка бесідувала до пізної ночы і вшиткы знали, же то мамроче гладишівска Гутянка, якої джерела находили ся в глибині високого берегу ліса званого Гутом.

Яблін

При кінци загороды стояла молода яблін. То лем она залишыла ся з саду. Грубы дерева зрізал на дырва пришиваний сусід. Приділено му хыжу нашого Лемка, якого вигнано на схід. Хлопец пилнувал своей ябло-

ни перед чужыма дітми, бо тоты метали камінью до дерева і валяли недозрілы ябка. Привязувал до дерева білого в чорны латы пса Міська, жебы помагал пилнувати. З найнижшой голузи робил собі колыску привязану мотузом. Про червены, хоц не цілком смачны ябка, часто были проблеми з молодыма сусідами, але все штоси на дереві пристало. Мама сушили тоты ябка на печу. З бритванок, наповнених ябчаном краянком, нюс ся запах пізнього літа. Сушены оставали на долго — на зимову юшку.

Ліс

Дорога до ліса вела через Яругы, Вершок, Мухначкы. Недалеко, але для хлопця, який не знал гір, вшитко было велике, таємниче, а часто небезпечне. Коли перешол Яругами за Вершок, очам вказували ся Мухначкы — шырока долина, розділена потоком, при котрім в гурті стояли лозины, вербы і березы. Коли входил до Мухначок, село оставало по другій стороні горба, і страх облігувал підростка. З Мухначок двіста метрів в гору і першы дерева ліса стоят як сторожы, што пилнували входу в країну птахів і дикой звырины. З широкої лісної поляны видно было село, а по середині світила великом баньом церква Св. Іоана Хрестителя. В нижній части на горбочку присіла Бенівка, в вышнім кінци Вірхня. З краю ліса на верх Магуры з годину дороги. Для малого хлопця то як на дах світа. Зато на краю ліса міг зберати грибы, находил пахняче квітя хороненої конвалії і срібного бодака званого девятисил, який по пару кроплях дожджу, раптовно замыкал свое сухе квітя. Находил там сьпів птахів, запах розгрітого меду і аромат жывиці, што мішал ся з холодом джерельной воды, яка раптовно витікала зо скалистий землі.

Веля

З яблінкы давно злетіло листя. Ріку покрыла груба ледова крига. Грубом перином засніжыло Яругы, Мухначкы і дорогу до ліса. Том задумом дорогом вертал з ліса мужчына і хлопец. Несли зелену яличку. На передвечери зміг ся мороз, над ріком низко засвітило небо. В вырубаній пролубі заіскрила холодна вода. Хлопец наберал блиск зьвіздок дрібныма пальчыками. Стікали з долони і падали в морозну ледову пролубу. — На здорова, на шестя, — чує голос з боку. То голос тата. На штотден з пролубы пє воду худоба. В свьату ніч звырята не выходят з дому. Під єдном стріхом з газдами вечеряют. Через маленьке віконце слідят так як люде, за великом зьвіздом, што найясьнійша над чорном завісом ліса. Достали жмійську хліба, соли і чеснку. В тот вечер прійде до вшыткых Сын Божий. Може задивит ся на землю, што перед роками зацвітала квітьом, пахла ячмінью і вівсом. Несла тот запах по розколысаних берегах бескидских шаховниц поля званого цариним — бо царювали там Лемкы і небесны птахы, які стерегли свьатынь здвигнених під блакітним куполом неба.

Гнеска згасло сонце в волосю дівчат і жінок, што жали врожай. Хресты, што значили лемківську путь — повалено, вырвано острыма списами ребра деревяных свьатынь, проколото їх до глибини серця, аж загмерли голоса дзвонів, замліли од удару і затихли. Так і той ночы подул вітер зимний, перешпилил до внутря кости живых і померлых, навлюк на дорогу могильны копчыкы зими, і неперейдеш, бо застрінеш на завсе.

Не знал хлопчына, же то перша веля на рідній землі, же на вечерю скликує ся блиских і тых, што несподівано зайдут з дороги... і не знал, же дванадцестрав, які несли до стола мама, то якбы дванадцетьюх апостолів, што просьвятили землю кровю жертв. А де ж найти в порожнім селі дванадцетьюх мужів справедливых? Чы не задуже в тім числі буде Юдів? Не за срібники, а мідяники поведут і продадут. Продадут твою яблін, ліс і ріку, зелене і цвитуче. Сімдесять років вчыме ся робити кеселицю, а потрафиме зробити лем замішку. Коли будеме ждати, зайде до них Ісус. Зайде до вигнаних і народжених під лемківском стріхом, бо і птахы ховают ся в рідны гнізда. Кілько ішы тых велий поза сімдесять ждати. ■

Володислав ГРАБАН

Історія

Станіслав Людкевич,
50-ті роки

Прометей української музики

Саме так часто говорили про Станіслава Людкевича його сучасники. За своє 100 річне життя українець із польського міста Ярослав став відомим далеко за межами рідної землі. Він був першим музикантом-професіоналом Галичини, фундатором провідних музичних жанрів, насамперед симфонічного та інструментального. А також Людкевич займався активною громадською діяльністю та безкомпромісно відстоював свої переконання за будь-якої влади. Згадаємо основні віхи його життя в річницю від дня народження.

Народився 24 січня 1879 року. З раннього дитинства Станіслав занурився в чарівний світ музики. Цьому сприяло родинне оточення. Так, дід Станіслава по материній лінії — Олексій Гіжовський — священик, який цікавився історією, філософією та музикою. Його добрим приятелем був Михайло Вербицький — автор національного гімну України. Останній і вчив гри на фортепіано доньку Гіжовського — Гонорату. А вона зі свого боку прищепила Станіславу любов до української пісні і стала його першим вчителем музики.

Загалом початкову освіту отримав у ярославській гімназії, де розпочав співати та пробував себе як композитор і керівник хору. 1896 року у Перемишлі його хорівий твір «Пожар», виконаний на вечорі пам'яті Адама Міцкевича, мав неабиякий успіх. Людкевичу тоді було

Але на цьому музична освіта Людкевича не закінчилась. Вільним слухачем відвідував Львівську консерваторію. Відчуваючи потребу в професійній освіті, вирушив до Відня, де протягом року (1907—1908) стажувався в австрійському Музично-історичному інституті. Водночас брав індивідуальні уроки з композиції, диригування та поліфонії. Також не змарнував можливості написати німецькою мовою протягом року докторську дисертацію. Присвячена українській та західноєвропейській народній музиці й мала назву «Два причинки до питання розвитку звуко-зображальності». Отримав вчений ступінь доктора філософії в галузі музики. Навчання продовжив на відділенні музикології Лейпцизького університету.

Під час Першої світової війни Людкевич мобілізований до австрійської армії. Згодом потрапляє до російсько-

▲ Людкевич (в центрі) в російському полоні, м. Перовськ (тепер Казахстан), 1915 р.

сімнадцять. Протягом 1897—1901 років Людкевич вивчав філологію у Львівському університеті. У студентські роки познайомився з Іваном Франком і присвятив поетові симфонічний твір «Вічний революціонер», який виконав на святкуванні 25-річчя творчості Каменярка.

Отримавши диплом викладача української та латинської мов, два роки працював у львівських гімназіях. Протягом 1903—1904 років проходив військову службу у Відні, де відвідував найкращі концертні зали міста. Потім викладав в українській гімназії та в музичній школі Руського інституту для дівчат у Перемишлі.

го полону і перебуває у місті Перовськ у Туркестані, де продовжує музичну творчість. Тим часом у Відні на Шевченківському вечорі звучать його твори, зокрема народна пісня в його обробці «Чорна рілля ізорана». В роки Першої світової ця пісня стала найпопулярнішою на той час українською піснею. У Варшаві в 1934 році її, серед 50 українських пісень, вперше буде записано на грамофонну платівку.

Після повернення з полону Людкевич деякий час жив у Києві, де зустрічався із колегами Миколою Леонтовичем, Кирилом Стеценком, Олександром Кошицем. Під час перебування у Києві, він був свідком становлення

Української Народної Республіки у 1917 році та її боротьби за незалежність. Перша спроба протистояння між українськими та російськими силами виявилась невдалою для української сторони і призвела до захоплення Києва більшовиками у лютому 1918 року. Ось тоді вперше Людкевич на власні очі побачив звірства російських загарбників, коли Київ потрапив в епіцентр червоного терору, організованого загонами Михайла Муравйова.

До Львова повернувся під час польсько-української війни в 1919 році, і відтоді не залишав місто. Організовував перший український симфонічний оркестр при Музичному товаристві ім. Миколи Лисенка. Пропозицію композитора створити у Львові Інститут церковної музики підтримав митрополит Андрей Шептицький. Згодом, коли Інститут було засновано, Людкевич погодився тут працювати. Він поєднував композиторську діяльність та наукові дослідження. У власних творах переважала героїко-патріотична тематика. У 1928 р. написав «Стрілецьку рапсодію», засновану на популярних стрілецьких піснях. Згодом її перейменували у «Галицьку рапсодію».

Станіслав Людкевич не боявся відстоювати свої принципи за Радянського Союзу. Коли 1948 року радянські спецслужби заарештували композитора Василя Барвінського, майже 70-літній Людкевич був єдиним, хто заступився за колегу. Підписав листа до Президії ВР СРСР з вимогою звільнити митця. Коли Барвінський, після 10 років радянських таборів, повернувся на батьківщину, Людкевич допомагав йому відновити рукописи.

Ставлення радянської влади до Станіслава Людкевича було неоднозначне. Його демонстративно не вітали із ювілеями в офіційних виданнях радянських композиторів, тоді як менш відомим авторам приділяли півшпальти. Людкевич припинив писати статті та рецензії у пресі, що робив майже 40 років до того. Його музикознавчі праці та спогади виходили у друк із запізненням або ж ігнорувалися взагалі. Публікація музичних творів також загальмувалась. Наприклад, збірник його фортепіанних творів 1974 року у Києві видали накладом всього тридцять примірників. Проте він продовжував викладати у консерваторії до 92-го року життя, а професором-консультантом працював до самої смерті.

Однак титанічна робота та непересічний талант Людкевича користувались повагою та визнанням у всьому світі. Ось як про свого земляка говорив Лонгін Цегельський, міністр внутрішніх справ часів Західноукраїнської Народної Республіки, на 60-річчя композитора: «Праця піонера дуже важка. Треба беззастанно боротися з недоуками, які не розуміють істинного фахівця. Треба виховувати громадянство для сприймання доброї музики, треба збудити в людей потребу цієї музики. Скільки музика такий мусить зрезигнувати із своїх особистих потреб і змагань, як часто мусить іти на компроміси, щоб бодай частинно зблизити своє творіння до того, що він вважає за мистецтво. На це треба людини, яка себе пожертвувала б для добра громадянства. І саме це зробив Станіслав Людкевич».

Українська громада, шануючи пам'ять свого славетного співвітчизника, сприяла тому, що у 2009 році місцевою польською владою одну із вулиць міста Ярослава було названо іменем Станіслава Людкевича. Детальніше про це писалося на сторінках «Нашого слова» у № 21 від 23 травня 2010 року. ■

Олена ГУМЕНЮК

Фото з сайту ludkevych.in.ua

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Професор
Юрій Вікалюк

Різдво у Воркуті

Згадає професор Юрій Вікалюк

Зима 1951-52 років, північ Росії, Воркута (одне з міст катівень КДБ в СРСР, таких як Колима, Норильськ, Караганда тощо). Довкола міста розташовані сотні концтаборів, з яких десятки — жіночих. Там відбували покарання не тільки злочинниці — злодійки, вбивці — але й тисячі сільських жінок, які під час післявоєнного голоду змушені були збирати на полях колоски, що залишалися після комбайнів та жаток. З того зерна можна було зварити куліш і нагодувати своїх голодних діточок. За це збирання державою карало кількома роками в'язниці.

Мій тато був головним жіночим лікарем у Печорському вугільному басейні, тому часто виїжджав на медичні огляди у жіночі табори. Його знало і поважало все жіноцтво Воркути і околиць. Це були переважно жінки-українки, їм було морально трохи легше від спілкування зі співчутливим лікарем-українцем.

На той час вийшов указ про заборону жіночої праці під землею, в шахтах. Тому жіночі бригади посилали в будь-яку погоду, при самих сильних вітрах і лютих морозах, відгрібати лопатами породу на териконах — відвалах біля кожної шахти. В тайзі жінки працювали на лісоповалі, в місті ж їм була визначена «легка» праця — відгортати сніг з вулиць. А оскільки заміть іноді тривала кілька діб поспіль, вони мусили працювати цілодобово у три зміни по вісім годин.

Коли тата викликали вночі до лікарні, з ним віталися дівчата, які на той час чистили дороги: «Добрий вечір, пане доктор». Ми чим могли допомагали ув'язненим, виносили їм сало, ковбасу, морожену тріску. Це була моя робота, бо дорослих могли за це покарати арештом, а хлопцеві-підлітку це здебільшого сходило з рук.

Серед того щоденного жаху, до якого звичайні люди звикнути не могли, маленьким каганцем у вікні здавалися святкові вечори в нашій хаті. Мама пекла пироги, варила кутю з медом. До нас приходили українці, які вже відбули покарання, але їм не дозволяли повернутися на батьківщину.

Вони заходили, віншували, сідали за стіл, частувалися і, головне, починали співати: «Бог предвічний», «По всьому світу стала новина, Діва Марія Сина родила». А я підспівував дорослим, бо змалечку ходив колядувати. Це була тиха радість (тиха, бо ворог чує), урочистість, якою не можна було ділитися з російським оточенням. Це суто український давній звичай, який ще трохи зберігся у білорусів та румунів. І от в страшну хурделицю, в мороз, коли, бувало, йдемо з приятелями прогуляти, провітритися (навкруги цілодобова ніч, трохи розвиднюється лише на 2,5 години серед дня) — а перед нами тісною групою йдуть молоді українці і злагоджено, різними голосами, дуже гарно, але тихо співають колядки. А мене питають хлопці-росіяни: «О чім они поють?». Що я можу пояснити чужинцям? Не розуміють... ■

Записала Роксана ВІКАЛЮК

коралі

Інспірації
та імпровізації**Роксана Вікалюк.**

Співачка, композиторка, аранжувальниця, піаністка, акторка, есеїстка.

Народжена у Тернополі.

Понад 20 років живе й діє здебільшого у Польщі та за її західними межами.

Славимо Його!

Різдво, Різдво... Різдвоооо!!!! Прокотилося Світом, продзвеніло, задзеленчало-замекало козенятком, сріблом-золотом зоряно... нагодувало кутею, посипало пшеницею... навіншувало, розсвітило усе довкола... Благословило.

У Берліні, як і в більшості країн Заходу, це були звичайні робочі дні. Напередодні Різдва – дзвінок: «Я – Діана, у нашому клубі хочемо організувати Різдвяне дійство. Чи долучитесь?..»

Дійство розпочалося відразу після дзвінка. Кутя варилася, Зоря родилася, костюми-маски...

Та справжнім клейнодом була Пісня.

Ми зустрілися вперше на сам Святвечір у дивовижному місці Space Medusa, що у самому серці Берліна. Нас було шестеро: Діана – з Полтави, Стася – Київ, Марічка – Дніпро, Ольга – Луцьк, я – Тернопіль та ще двоє легінів з Харкова, Андрій і Ярослав. Кожен зі своєю вервицею пісень. А йоооой! Та як позбиралисьмо кумоньки-куми до купи, та як полетіла пісня поперед нами, що гай-гай!

Спершу у котел багатонаціональної публіки, серед якої рідно наче всміхалися вишиванки, впарувала 26-річна Стася, з очима, немов озера, потрясаюче харизматичний згусток енергії: чаклунка! Справжнісінька Береза. А за нею, розливаючи море пісень – Звізда, Коза, Міхоноша... А дівчата – красуні! Такі юні, та кожна вже з солідним життєвим досвідом. Діана Кіпращ – професійна акторка, танцюристка, але увесь свій час присвячує клубові Space Medusa. Андрій Ведмідь та Ярослав Рафф – програмісти за фахом та музиканти за покликанням, разом з Діаною заснували цей клуб. Стася – акторка, співачка. Ветеранка війни на сході. Завітала до Берліна на кілька днів. Ольга Дмитренко – професійна фотохудожниця, вже давно за кордоном. Марічка Устенко – матінка двох діточок, у недільній школі навчає української мови, котру самотужки й вивчила. Говорить чудовою шевченківською, та з якою ж глибокою любов'ю до мови! Ой, яка ж я щаслива була чути прекрасну українську, що панувала у нашому гурті. Та й взагалі, мушу визнати, я просто закохана в сучасну українську молодь.

Отож, співалисьмо, розповідалисьмо... обрядувалисьмо. Та й також ділилися ми через коляду, кожен своїм. Українська пісня має силу оберегу, завдяки їй вижила нація. Споконвіку описують її красу, визнаючи найгарнішою серед інших народних пісень у Світі, але потужність її енергетики однак годі описати. Там, в далекому Берліні, здавалося, що пісня виходила поза рамки свідомості: неначе будувала простір поза простором. А публіка підносила нас на хвилях своїх емоцій... Зачарована, викохана у теплі і любові, чистим клейнодом щастя променіла атмосфера! Здавалося, що дійсно-таки, Сам Господь Звеселився...

Та чи можна передати словами ті барви, те зворушення, що запанувало у залі? Власне упіймала себе на думці, що таки ж, мабуть, ні.

А потім була гігантська макітра куті та узвар, котрі зникли миттєво... і розмови, розмови... сльози зворушення... аж до ночі. І так добре зробилося на душі... це пісня нас благословила, це єдність наша.

А по заставі понесла я в собі те вигаптуване щастям чистим відчуття благословення, що неначе освітлює кожен мій крок тепер...

Ой, радуйся, радуйся нам, Земле!

Берлін, 9-13.01.2020

Ілюстрація Терези Проць

Наш різдвяний час

Різдвяні Свята

*Радіють стежки і дороги.
Ісус Христос у гості йде.
Збереться вся рідня і з Богом
До столу стане. Все вже є:*

*Смачні вареники в кімнаті,
Яличка теплим світлом б'є,
На столі обрус, сіно в хаті.
З просфоркою татусь іде...*

*Сніжинки на вікно сідають.
І веселиться вся рідня,
Яка несла зі свого краю
Традицію — до цього дня!
А дітям нести її далі...*

З року в рік наш народ, як і весь християнський світ, відзначає Різдвяні свята, а саме прихід на світ Божого Сина Ісуса Христа.

А як то було колись на рідних землях, з яких братній гріх викинув нас на чужину. Ми знаємо нині, що це був злочин, яким християнина обдарував християнин... Гріх цей простили, та все ж його слід записався в наших і батьківських серцях та спогадах.

Про різдвяний час я завжди згадую охоче, перебираючи дитячі думки. Тоді жили ще і тато, і мама, яких неодноразово питав: а як то було в нас, у рідних Карпатах?

Батьки говорили мені, а я у пам'яті записував події, як наш народ постив, як до Бога молився, як сіяв надії, як чекав Велиї. Розповідали, як готували хату перед святом, щоб гідно привітати Боже дитя, яке весь час у дорозі до світу й до нас. Як люди чекали на святкові привітання, що Христос народився. А потім на Велию...

А як то було в Улючі — рідному селі моєму та моїх батьків. Люди вітали один одного під час Різдвяних свят — «Христос ся рождає!». А всі відповідали — «Славимо Його!» Так було там, над рідним бистрим Сяном у часи нашої слави, слави великого села — до моменту, коли спалило його польське військо навесні 1946 року. Так стало і тут, на чужині, на яку нас насильно прогнали в 1947 році під час злочинної акції «Вісла»... Мої батьки й усі односельчани весь час мріяли повернутися на рідні землі. На жаль, їм тоді не дозволили це зробити. І нині, коли улючанин зустріне улючанина, згадують те, що було, і «споминат» аромат Різдвяних свят...

Люди до тих свят готувалися вже з весни. Щоб поставити страви на столі під час Велиї, треба було все посіяти чи посадити на своїй родючій землі, на схилах надсянських Карпат. Як послив'я (так в Улючі говорили про прислів'я) говорять: хто посіє, в того надія, що буде колись жати. Наші люди сіяли і жито, і пшеницю, і просо, і гречку, і горох, і базолу (квасолу). А садили капусту, чісок — тобто часник, буряки, біб, коноплі, а також мак.

І досі пригадую слова батьків і бабусі, які говорили, що без олії з конопель не пережити ні різдвяний піст, ні різдвяну вечерю. Як можна було зварити кутю без пшениці та маку? Не було б і Святвечора без куті, а без жита — білого борщу із сушеними грибами на святковому столі.

На Лемківщині варили киселицю з вівсяної муки, тобто вівсяного борошна...

Без гречки й капусти не було би пісних голубців, пирогів із капустою та грибами. В Улючі та в усьому Надсянні й Лемківщині пирогами називали вареники. Але, як знаємо, і поляки перейняли від нас цю назву й на вареники кажуть «pierogi ruskie».

Певно, читачеві цікаво дізнатися, які страви були на столі в нашій родині, а отже і в більшості улючан, — до та після виселення із рідних земель у 1947 році. Ось те, що я запам'ятав із минулого.

Ми були малими дітьми, у куточку кімнати стояла принесена з лісу ялинка, вже прикрашена нами (у нас говорили — яличка). Коли наближався вечір, тато вносили до кімнати сніп соломи й клали під столом. Входячи до кімнати, говорили голосно й урочисто — «Христос ся рождає!». Ми відповідали — «Славити Його!». Далі тато знов виходили з хати і через деякий час приносили в руках велику кількість сіна, клали його на столі та промовляли вдруге різдвяні вітання.

Приходили мама з білим обрусом і накривали стіл, на якому лежало пахуче сіно. Вони також вітали всіх словами «Христос ся рождає!», а ми одноголосно на це відповідали — «Славити Його!».

Усі ми вже були помиті й одягнені в чистенький святковий одяг.

Далі розходилися по кутках і читали молитви. Тоді в нас не було традиції молитися разом при столі. Цей звичай прийшов уже пізніше. Можливо, він запозичений від латинників, тобто поляків. Мама приносили й клали на стіл велику, спечену з білої муки улюцьку струшлю. В українській — це пиріг, або рулет. Входячи з кожною стравою до святкової кімнати, мама промовляли «Христос ся рождає!», а ми всі відповідали їй.

Тато брали в руки хліб (тоді на заході ще не правилися наші служби божі, тому просфор ми не мали) і підходили до кожного, хто був при столі, ділилися цим хлібом і говорили «Христос ся рождає!». Кожен із нас окремо відповідав словами «Славити Його!».

Поки ми починали вечеряти, тато ішли до стайні, де були звірі, й кожному давали шматочок хліба, примовляючи «Христос ся рождає!».

На святвечірньому столі обов'язково були, крім струшлі, часник, а біля нього — сіль.

У нашій хаті мама готували такі страви: пироги з капустою і грибами, пісні голубці, капусту з квасолею, гриби, саму квасолу або горох, юшку з сухих яблук, грушок чи сливков.

Під час вечері співали коляди. Завжди починали від «Бог предвічний...». Довго колядували. Ведучими були тато й мама. Ми, діти, допомагали настільки, наскільки знали.

Після вечері тато приводили до кімнати, якщо було, маленьке лошатко або телятко. Бувало, приносили кролика й клали його під столом.

Чи ще десь таке було, чи, може, буває нині? Я не знаю.

Буду вдячний кожному, хто доповнить мою розповідь своїми спостереженнями чи спогадами. Час різдвяний триває, тож продовжуймо відкривати перед молодим поколінням минуле наше й наших предків.

Христос народився! Славимо Його!

Василь ШЛЯХТИЧ

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

▲ Кетрін Ваннер та Юлія Буйських під час презентації книжки в Києві

Кальварія: пам'ять і біль

Як функціонує релігія на посткомуністичному і постколоніальному просторі? Що призводить до політизації релігійного життя після краху комуністичної епохи? На ці та інші питання намагаються знайти відповіді авторки збірки наукових праць «Антропологія релігії: порівняльні студії від Прикарпаття до Кавказу». Публікація вийшла торік у київському видавництві «Дух і літера».

Головною редакторкою та авторкою ідеї книги є Кетрін Ваннер — антропологиня, професорка історії та культурної антропології Пенсильванського університету, США. Цього року пані Ваннер завершить працю над книгою про політику релігії, віри й незалежності в Україні як дослідниця програми Фулбрайта в Українському католицькому університеті. Разом з нею упорядницею книги про антропологію релігії є молода українська дослідниця Юлія Буйських — кандидатка історичних наук, антропологиня, старша наукова співробітниця Науково-дослідного інституту українознавства в Києві.

Не секрет, що у посткомуністичному регіоні релігія сприймається як важлива складова національної ідентичності, належності до певної спільноти. Вона пов'язується з історією певного народу та його героїчним минулим.

Важливим елементом релігійного досвіду і духовного зростання, як відзначає в передмові Віктор Єленський, досі залишається паломництво. Відомий релігієзнавець пояснює: «На посткомуністичному просторі це ще й утримання розірваного зв'язку з тими, хто тут жив століттями, чий нащадки вимушені були покинути свої батьківщини, але змогли зберегти неперервність пам'яті».

Практикам паломництва окрему розвідку присвячує киянка Юлія Буйських. Вона намагається аналізувати ситуацію, коли проща на Кальварію-Пацлавську допомагає долати кордони і бар'єри. Феномен локальної греко-католицької прощі до гори З'явлення, як підтвердило дослідження, глибоко закорінений в пам'яті української громади Перемишля і загалом Польщі.

На основі спостережень, польового щоденника та низки інтерв'ю, проведених з учасниками прощі на Кальварію-Пацлавську, дослідниця намагається виявити, як вплинула релігія

на конструювання локальної колективної пам'яті, зокрема про польсько-українські стосунки періоду Другої світової війни та повоєнних років.

Академічному досліднику насправді не просто працювати в регіоні, який розривали дві світові війни, етнічні чистки, насильницькі переміщення. Насправді терен Підкарпаття для Ю. Буйських не новий. Кілька років тому вона здійснювала етнографічні дослідження релігійної динаміки та міжконфесійних стосунків у Підкарпатті. Дослідження дали змогу виявити взаємодії між множинністю пам'ятей локальних спільнот римо-католиків, греко-католиків і православних, почуттям належності до певного місця та релігійним досвідом. Авторка намагалася простежити, як релігія впливає на становлення ідентичностей у цьому прикордонному регіоні. В фокусі уваги були також стратегії співжиття між українцями греко-католиками, поляками римо-католиками та православними українцями. Дослідниця відзначила, що без розуміння ролі церков не розібратися з сусідськими взаєминами у цьому терені.

В розлогії, на 50 сторінок, статті «Пошуки коріння, пам'яті й зцілення у польському Підкарпатті: міркування про етнографію прощ», яка увійшла до збірника, Юлія Буйських спирається на власний досвід дослідження українських прощ на терені Підкарпаття. Вона використовувала метод включеного спостереження — разом з прочанами пішки йшла зі Львова до Кальварії-Пацлавської. Позаторік взяла участь в одноденній греко-католицькій прощі перемиських українців до цієї святині, яка до Другої світової війни відігравала значну роль в житті спільноти.

В статті не тільки цитуються респонденти, але й синтезується їхній досвід. Зі спогадів ми дізнаємося, каплиця та кам'яна дорога були знищені наприкінці війни. Кам'яна греко-католицька церква, що стояла на пагорбі поміж се-

лами Пацлав і Кальварія-Пацлавська, була зруйнована в другій половині 1950-х рр. Церкву пограбували і зруйнували солдати Війська польського. Цеглу з церкви деякі місцеві мешканці використали для зведення будинків у селі Кальварія-Пацлавська. За переказами, доля людей, котрі взяли ці цеглини, була украй нещасливою.

Та не тільки про знищене місце культу йшлося опитаним українцям. За спостереженнями дослідниці, «сакральний комплекс є важливою частиною уявного культурного ландшафту, в якому чільне місце займає міфологізований образ спільноти добрих сусідів на периферії Австро-Угорщини».

Аналізуючи спогади українців Польщі, Юлія Буйських виявила простір минулого, який відтворювався в наративах, релігійних практиках, а водночас міфологізувався. У багатьох спогадах «втрачена Кальварія» співвідноситься із «втраченою Батьківщиною». Разом із цим виявилось, що «часом емоції другого покоління є сильнішими і глибшими, ніж переживання, засновані на реальній травмі першого покоління, яке через свій трагічний життєвий досвід часто не в змозі артикулювати його, говорити про нього».

Йосип Свинко, переселений з Ямною на Тернопільщину, у розмові з Ю. Буйських так згадував Кальварію: «Кожного року 15 серпня люди ходили на відпуст на Кальварію, щоб заслужити собі відпущення гріхів і царство небесне... Там була мурована відпустова церква і 12 каплиць. ...під час відпусту там організовували великі ярмарки. Був великий вибір образів, хрестів, нагрудних хрестиків, медаліків, іграшок та бага-

них у минулому їхніх родин», — пише Буйських.

Дослідниця визнає, що на Кальварії-Пацлавській відчутний прихований конфлікт інтересів — він виявляється в офіційному «непомічанні» греко-католицьких і православних прочан та їхнього місця культу поряд із римо-католицькою святинею. Натомість ці прочани-українці, за словами дослідниці, «відчуваючи себе гостями, не вимагають більшого». Юлія Буйських припускає, що більшість з них не хоче бути видимою через побоювання можливих конфліктних ситуацій: «Для греко-католицьких та православних прочан достатньо можливості просто бути частиною римо-католицького паломництва, в якому священники прихильні до них, достатньо досвідчувати місце, відчуваючи сильні емоційні зв'язки з предками, виселеними з Підкарпаття». Дослідниця відзначає, що греко-католики і православні усю греко-католицьку святиню називають «наша Кальварія», зазначаючи, що їхні предки брали участь у прощах перед Другою світовою війною. Водночас францисканці підкреслюють, що вони безкоштовно приймають українців у своїй святині, надають безкоштовний нічліг і разом з товариством «Карітас» організовують для них вечери.

Три роки поспіль, з 2015-го до 2017-го, дослідниця брала участь у греко-католицькій літургії біля меморіального хреста на місці церкви. Після служби вона спостерігала, як прочани підходили до меморіального хреста, торкалися його, цілували і плакали, прибирали засохлі квіти біля підніжжя. Декотрі отримували причастя під час вранішньої римо-католицької меси, а декотрі чекали саме на причастя, яке давав греко-католицький священник.

Юлія Буйських пише про конфлікт значень у сакральному просторі Кальварії-Пацлавської. Він виявлявся в тому, що польські прочани і туристи просто спостерігали за греко-католицькою службою Божою біля хреста як за фольклорно-екзотичною атракцією. Тільки у 2017 році один з прочан став на одне коліно і перехрестився в римо-католицькій манері.

Дослідниця підсумовує, що участь паломників східного обряду в римо-католицькому паломництві не заважає їм іти до своєї мети, а тільки посилює їхній духовний досвід. Присутність греко-католицьких і православних паломників та їхня літургія збагачує релігійний капітал Кальварії, відроджуючи її неоднорідну природу, перервану Другою світовою та примусовими переселеннями.

Екуменічне паломництво українців і поляків до Кальварії, на думку Юлії Буйських, створює атмосферу добра і милосердя. Воно не націлене тільки в минуле, але також пов'язує живих з мертвими, а головне — намагається зцілити кілька поколінь українців і поляків. ■

Надія КАЛАШ

Фото надано Юлією Буйських

▲ Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1913 рік), зруйнована в 50-х роках XX століття

то різного кряду. Напередодні відпусту через Ямну йшло багато людей з гір, аж від Сянока, Ліська... Всі йшли пішки. В групах іноді було й до 100 осіб, переважно жінок, бо відпуст припадав на кінець жнив, тому чоловіки залишалися їх закінчувати».

Вирушаючи на Кальварію, греко-католицькі і православні прочани перебувають в пошуку своєї релігійної спадщини, віддаленої від них насильницькими переміщеннями. «Їхнє повернення має міцний лікувальний ефект зцілення старих ран, закоріне-

ЮЛІЯ БУЙСЬКИХ. ПОШУКИ КОРИННЯ, ПАМ'ЯТІ Й ЗЦІЛЕННЯ У ПОЛЬСЬКОМУ ПІДКАРПАТТІ: МІРКУВАННЯ ПРО ЕТНОГРАФІЮ ПРОЩ // АНТРОПОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ: ПОРІВНЯЛЬНІ СТУДІЇ ВІД ПРИКАРПАТТЯ ДО КАВКАЗУ. УКЛАД. К. ВАННЕР, Ю. БУЙСЬКИХ. — КИЇВ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. — 440 С.

Управа Кошалінського відділу
Об'єднання українців у Польщі
Дирекція Загальноосвітнього ліцею
з українською мовою навчання
у Білому Борі ім. Тараса Шевченка
Фонд ДЕКА, який керує Початковою школою
ім. Тараса Шевченка у Білому Борі
запрошують на
серію виступів колядників, вертепів.

Діти з Початкової школи у Білому Борі виступлять:

- **Кошалін** — 26 січня 2020 р. (неділя)
Служба Божа о 9³⁰, вертеп о 10⁴⁵
- **Колобжег** — 2 лютого 2020 р. (неділя)
Служба Божа о 9³⁰, вертеп о 10⁴⁵
- **Тшеб'ятів** — 9 лютого 2020 р. (неділя)
Служба Божа о 9³⁰, вертеп о 10⁴⁰, обід о 12⁰⁰

Молодь з Загальноосвітнього ліцею ім. Тараса Шевченка у Білому Борі виступатиме:

- **Гданськ** — 26 січня 2020 року
Служба Божа о 10⁰⁰, вертеп близько 11¹⁵
- **Щецин** — 2 лютого 2020 року
Служба Божа об 11⁰⁰, виступи о 12¹⁵
- **Старгард** — 9 лютого 2020 року
Служба Божа о 10⁰⁰, вертеп близько 11¹⁵
- **Іньско** — 9 лютого 2020 року
Служба Божа о 13⁰⁰, виступи колядників
близько 14¹⁵

Карнавальний бал в Ельблонзі

Запрошуємо всіх охочих в суботу
8 лютого 2020 року
Зал при вул. Дембовій, початок о 20.
До танцю гратиме ансамбль «Гаразд».
Детальніша інформація та резервація місць
за телефоном 667 460 932 (пані Галина).

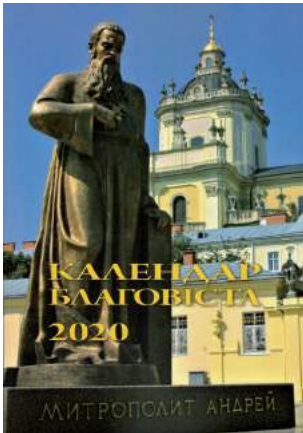
ЗАБАВА у Валчі

Греко-католицька парафія у Валчі ласкаво запрошує на українське гуляння, яке відбудеться **8 лютого 2020 р. (субота)** в приміщеннях гарнізонного клубу (ul. Mazowiecka 2). Початок о 20⁰⁰.
Гратиме ансамбль «Коханий спів» з Колобжега.
Ціна квитків з почастунком: 120 PLN від особи.
Резервація до 2 лютого.
Контактний телефон: 608 265 496, 661 413 707.
Кількість місць обмежена.

Греко-католицька спільнота в Ельблонзі будує нову святиню. З цією метою проводимо різні заходи, щоб зібрати кошти.

Від імені спільноти греко-католицької парафії
Народження Св. Івана Хрестителя в Ельблонзі
парох о. митрат Андрій Сорока просить про вплати:

Parafia Greckokatolicka w Elblągu, ul. Poznańska 2a
Bank PeKaO S.A. I oddział w Elblągu
87 1240 1226 1111 0000 1404 5318

**Пропонуємо
Шановним Читачам
новий випуск
церковного
календаря —
«Календар
Благовіста 2020».
Це видання УГКЦ
в Польщі.**

У виданні, крім самої календарної частини (за григоріанським та юліанським стилями) знайдете низку статей підготованих для цього видання нашими вченими та журналістами. Теми, які вибрали автори, висвітлюють різноманітні сторінки життя та історії нашої Церкви й народу. Цьогорічний «Календар» поміщає, між іншими, такі статті:

- 275 літ львівського собору Св. Юра
- о. Богдан Панчак — **Не тільки героїчні смерті. Наші дари для Заходу**
- диякон Петро Сивицький — **Про єдність нашої причасної спільноти — чого бракує, що заважає**
- о. д-р Аркадій Трохановський — **Ідея єкуменізму у вченні св. Івана Павла II та єкуменічна концепція УГКЦ**
- ред. Богдан Тхір — **Тут Збруч вливається в Дністер (репортаж з України)**
- Роман Матвійчина — **Історія люблінської греко-католицької спільноти (рецензія публікації про парафію)**
- Шематизм греко-католицького духовенства у 2020 році.

Видання доповнене актуальними даними про нашу Митрополію та духовенство УГКЦ в Польщі. Календар можна придбати у мережі парафій УГКЦ. Варто відзначити, що «Календар Благовіста» — це унікальне видання, яке підготоване повністю громадським способом, не комерційне. Розраховане передусім на збагачення знань про нашу Церкву, культуру та історію.

Відійшли...

У грудні у Львові помер
активний дописувач до «Нашого слова»

† Василь Шпарик

не доживши до 95-ліття.
Фронтвик, інженер-геолог, геофізик,
публіцист із багажем 400 статей,
був нагороджений 4 орденами.
Земля Йому пухом. Вічна пам'ять.

Редакція «Наше слово»

Висловлюємо щирі слова співчуття
п. Катерині Козак та всій родині
з приводу смерті

† Михайла Козака

Він уродженець села Гребенне (Томашівського повіту) заслужений громадський активіст, активний в рядах нашої української громади.
Вічна Йому пам'ять!

Гурток ОУП в Любичі-Королівській

Олексію Старинському на прощання

Олексію
В Новівси
Вчера сніг кури
Новівсяне рихтуют ся
До велиї
Знаком хреста
Хліб поділят
Під Кресьцовом
Колиси там для нас ріс

Олексію

Пішов єс
Небесном Камяницьом
До Крижівки
Під Кичеру
Новівсяне юж там сут
Сяд з нима до велиї
Бог предвічний
Народит ся нам
На Лемківским сіні

Олексію

Там в небесні
Новівси
Сноп ярцю
Розтряс
І сяд собі на горбку
Визерай нас
Бо і нам недовго
Приспішити прийде час

До позарани
Олексію
До побачиня
Вічна Тобі пам'ять

Олександр Маслей

Михайлові Козаку на прощання

Михайле

Промінь сонця
через хмари
Пробивається
Твою Гребенівську хату
огріває
Там Україну роздерли
Як виганяли Тебе
Сльозаво з-за плеча
За Гребеновом споглядав
А Ти Україну так кохав

Михайле

Там «За рікою»
Де церковний дзвін
Будив Тебе
Останній листок
З дуба опав
Ріка пливе стиха
А Ти в небесне Гребенне
Помандрував

Михайле

Там в небесах
Гребенне в Україні
Там кордону не має
І війни в Україні не має!
Иди там спокійно
Гребенчан спіткай
Скажи Господеві
Що москаль виправляє
І чекайте на нас
Нам також прийде час
Поспішити до Вас

До побачення

Михайле

До побачення
Вічна Тобі пам'ять

Олександр Маслей

З глибоким сумом у серці прийняли ми вістку, що відійшов у Вічність

с.п. Михайло Козак

Розділяємо біль втрати

з дружиною Катериною та сім'єю.

Нехай світлі спогади про людину, яка віддано, чесно і гідно прожила своє життя, залишивши по собі плоди добрих справ, завжди будуть сильнішими за смерть. Як співзасновник Українського вчительського товариства в Польщі давав нам насагу до творчої праці на ниві українського шкільництва. Вічна Йому пам'ять!

Українське вчительське товариство в Польщі, відділ Перемишль

Наше Слово

Adres: Redakcja Nasze Slowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama — tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny — 22 677-88-11, sekretarz redakcji — 22 677-84-46,
redakcja — 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl
Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Igor Szerba, Anastazja Krawczuk.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny — Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego — Paweł Łoza, sekretarz — Tetiana Daniuchenko, redaktorzy — Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny — Olga Rusina, Ludmyla Goncharuk, redaktor techniczny — Olga Michaluk, prenumerata, reklama — Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławskie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotokład: Redakcja „Nasze Slowo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. **Nakład** 2700 egz.

Pismo dofinansowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 — czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ — 17⁰⁰.

